

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Sociálně patologické jevy u osob bez přístřeší

Tomáš Cipra

Bakalářská práce

Studijní program: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Kombinované studium

Vedoucí práce:

doc. PhDr. Jaroslav Kořa

Praha 2024

Prague College of Psychosocial Studies

Socially pathological phenomena in homeless people

Tomáš Cipra

Bachelor thesis

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

doc. PhDr. Jaroslav Kořa

Prague 2024

Čestné prohlášení:

1. Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze, dne 19. 7. 2024

Podpis: Tomáš Cipra

Poděkování:

Děkuji panu Doc. PhDr. Jaroslavu Kot'ovi za odborné vedení, trpělivost a přívětivý přístup. Poděkování taktéž patří kolektivu zaměstnanců Centra sociálních a zdravotních služeb města Příbram za poskytnuté informace a rady při psaní této bakalářské práce.

ANOTACE

Téma bakalářské práce je zaměřeno na problematiku sociálně patologických jevů u osob bez přístřeší, vymezení rozdílu mezi patologickými jevy a deviantním chováním. Bakalářská práce popisuje nejčastěji se vyskytující sociálně patologické jevy ve společnosti, a to s přesahem do oblasti sociální práce s osobami bez přístřeší. V neposlední řadě práce obsahuje sondu do života osob bez přístřeší, které se nacházejí na území města Příbram. Cílem práce je zjistit četnost sociálně patologických jevů u této cílové skupiny sociálně práce, a to za účelem zkvalitnění poskytovaných sociálních služeb v oblasti metodiky a dalšího vzdělání sociálních pracovníků.

Klíčová slova:

Patologické jevy, osoby bez přístřeší, bezdomovectví, sociální práce, sociální vyloučení, zákon o sociálních službách, sociální služby

ABSTRACT

The subject of the bachelor's thesis is focused on the issue of socio-pathological phenomena in homeless people, defining the difference between pathological phenomena and deviant behavior. The bachelor's thesis describes the most frequently occurring socio-pathological phenomena in society, with an overlap in the field of social work with homeless people. Last but not least, the work includes a probe into the lives of homeless people who are located in the territory of the city of Příbram. The aim of the work is to determine the frequency of socio-pathological phenomena in this target group of social workers, with the aim of improving the quality of provided social services in the field of methodology and further education of social workers.

KeyWords:

Pathological phenomena, homeless people, homelessness, social work, social exclusion, social services act, social services

Obsah

Úvod.....	8
1 Vymezení sociálně patologických jevů ve společnosti.....	10
1.1 Sociálně patologické jevy a sociální deviace.....	10
1.2 Členění sociálně patologických jevů a deviace.....	11
2 Bezdomovectví a problematika sociálního vyloučení.....	18
2.1 Historický vývoj bezdomovectví v kontextu vývoje sociálních služeb.....	18
2.2 Definice pojmu bezdomovectví (osob bez přístřeší).....	21
2.3 Situace v oblasti bezdomovectví ve městě Příbram.....	25
2.3.1 Situační analýza města Příbram.....	25
2.3.2 Historie města Příbram	25
2.3.3 Aktuální situace v oblasti sociálních služeb zaměřující se na bezdomovectví na území města Příbram.....	26
3 Praktická část: Sonda do života osob bez přístřeší v kontextu sociálně patologických jevů.....	35
Diskuze k praktické části.....	54
Závěr.....	57
Seznam literatury.....	60
Seznam příloh.....	64
Seznam tabulek a grafů.....	65
Bibliografické údaje.....	70

Úvod

Ať hovoříme o bezdomovectví či o osobách bez přístřeší, je možné konstatovat, že v rámci společnosti se jedná o kontroverzní téma. Rozporuplnost je patrná nejen v emoční rovině, kdy můžeme hovořit o lítosti až o samotné nenávisti k této cílové skupině sociální práce. Rozporuplnost můžeme spatřit i ve formě zájmu pomoci, respektive akceptace samotné existence bezdomovectví, případně její ignorace a nezájmu tento společenský jev řešit.

Z hlediska samostatného vývoje České republiky se jedná o pojem relativně nový. Bezdomovectví mělo do roku 1989 spíše latentní podobu a jednalo se o nepřijatelný status ve společnosti a de facto i o trestný čin. Prakticky až po roce 1989 je možné se v rámci naší země setkat se zjevným bezdomovectvím a nahlížet na tuto problematiku z pozice moderních metod sociální práce. Nutno ovšem podotknout, že většinová společnost má o bezdomovectví zkreslené představy, což je dáno tím, že za bezdomovce považují pouze osoby, které splňující základní (zejména vzhledové) charakteristiky.

Sociálně patologické jevy chápeme vždy v kontextu nežádoucího chování či nežádoucích jevů. Pokud se zaměříme na vztah mezi sociálně patologickými jevy a bezdomovectvím, otázkou zůstává, zda můžeme bezdomovectví považovat přímo za sociálně patologický jev či za soubor nežádoucích jevů, které bezdomovectví může tvořit.

Téma pro bakalářskou práci bylo vybráno z důvodu mého působení v Nízkoprahovém denním centru a Noclehárně, kde jsem se s osobami bez přístřeší setkal a zejména jsem měl možnost s nimi koncepčně pracovat. V tomto ohledu je nutné vycházet z teze, že každý člověk je jedinečný, má svůj vlastní příběh, a v neposlední řadě není možné ke každému přistupovat stejným způsobem.

Cílem bakalářské práce je nejen popsat a vymezit pojmy související s problematikou sociálně patologických jevů u osob bez přístřeší, ale zejména ve výzkumné práci bakalářské práce zjistit (ověřit), zda osoby bez přístřeší jsou nositeli sociálně patologických jevů, případně určit, které sociálně patologické jevy v rámci osob bez přístřeší vykazují nejvyšší četnost, včetně ověření, že osoby na území města Příbram jsou orientováni a edukováni v poskytovaných sociálních službách, které cílí na jejich pomoc.

V rámci první kapitoly se bakalářská práce zaměřuje na problematiku sociálně patologických jevů, vymezuje rozdíl mezi sociální patologií a sociální deviací. V neposlední řadě rozepisuje konkrétní sociálně patologické jevy.

Druhá kapitola je zaměřena na fenomén bezdomovectví (problematiku osob bez přístřeší), vývoj pojmu v kontextu historie a závěr kapitoly již mapuje konkrétní sociální služby (nejen) na území města Příbram, jejichž předmětem činnosti je poskytování služeb pro osoby bez přístřeší.

Poslední kapitola je zaměřena na praktickou část práce a obsahuje sondu v rámci četnosti patologických jevů u osob bez přístřeší, které se nacházejí na území města Příbram. Zmíněná sonda je založena na dotazníkovém šetření, které bylo realizováno v rámci terénní práce na území města Příbram, a to ve spolupráci se zaměstnanci Nízkoprahové denní centra a Noclehárny, včetně Terénních služeb pro jednotlivce (obě služby spadající pod Centrum sociálních a zdravotních služeb měst Příbram). Konkrétní šetření probíhalo v lokalitách s vysokou koncentrací osob bez přístřeší (v Příbrami se jedná zejména o prostory starých garáží v okolí Rynečku, dále nevyužívané prostory nemocnice – konkrétně tzv. stará patologie a v neposlední řadě okolí Fialova rybníku, respektive přilehlých lesních prostor).

Jinými slovy, šetření probíhalo v lokalitách, kde se nacházejí tzv. zjevní bezdomovci (osoby bez přístřeší). Důvod pro realizované šetření je zmapovat sociálně patologické jevy, které mohou být překážkou pro koncepční sociální práci s osobami bez přístřeší, kdy v přímé práci je nutné nejprve zmapovat základní údaje o klientovi, tyto údaje vyhodnotit a následně stanovit cíle sociální práce/intervence. Pokud budeme vycházet z předpokladu, že s osobami bez přístřeší je nutné například pracovat v oblasti zajištění základních potřeb s cílem zajistit jejich stabilizaci, tak právě sonda do oblasti sociálně patologických jevů má za cíl zmapovat jevy, které mohou jedince obecně znevýhodňovat například na trhu práce, respektive při další sociální práci v rámci začleňování osob bez přístřeší do společnosti. Výsledky šetření budou následně předány vedení Centra sociálních a zdravotních služeb města Příbram s cílem strategického plánování rozvoje Nízkoprahového denní centra a Noclehárny, včetně Terénních programů pro jednotlivce, a to zejména v kontextu plánování cíleného vzdělávání pro sociální pracovníky (včetně pracovníky v sociálních službách). Výsledky zmíněné sondy budou taktéž sloužit pro argumentaci v oblasti finanční a materiální podpory ze strany města Příbram a Středočeského kraje v oblasti strategické rozvoje sociálních služeb a připomínkování k místní síti sociálních služeb v oblasti kapacit.

1. Vymezení sociálně patologických jevů ve společnosti

1.1 Sociálně patologické jevy a sociální deviace

Pojem sociální patologie můžeme definovat, respektive vymežit jako „souhrnné označení nezdravých, abnormálních a obecně nežádoucích společenských jevů“ (Fischer, Škoda, 2014, s. 15).

Nutno podotknout, že sociální patologie má více významů a na tuto problematiku můžeme nahlížet jako na studijní předmět či jako na konkrétní nežádoucí jevy ve společnosti - viz uvedená definice (Bělík et al., 2017).

Na sociálně patologické jevy můžeme nahlížet i z pohledu sociální práce. Sociálně patologické jevy lze chápat jako kritérium při diferenciaci cílové skupiny v rámci sociální práce. V tomto případě do této cílové skupiny patří osoby (klienti), u kterých se v rámci života vyskytly sociálně patologické jevy v podobě delikvence, kriminality obecně, závislostí (látkových i nelátkových), sebevražedné projevy, apod. (Mátel, 2019).

V rámci studia sociálně patologických jevů je nutné vymežit pojem sociální deviace, který se v některých případech zaměřuje právě za sociálně patologické jevy. Nutno ovšem podotknout, že v pojmech je značný rozdíl. Deviantní chování nemusí mít vždy patologické rysy. Oproti tomu sociálně patologické jevy jsou vždy pro společnost jevy nežádoucí (Bělík et al., 2017).

Sociální deviací může být chápáno jakékoliv odklonění od uznávaných sociálních norem, respektive odchýlení od společensky uznávaného normativu. Nutno podotknout, že toto odchýlení (odklonění) nemusí mít nutně vždy nežádoucí charakter, protože v praxi se může jednat i určité žádoucí formy odchýlení se od normativu (Bělík et al., tamtéž).

Uvedené pojetí sociální deviace upřesňuje Mühlpachr (2019), který uvádí, že sociální deviace postupně nahrazuje pojem sociálně patologické jevy s tím, že sociálně patologické jevy jsou de facto pouze nežádoucí sociální deviací.

Abychom mohli hovořit o sociálně deviantních jevech, musí být splněny určité podmínky jako například hromadnost v rámci výskytu jevů/chování za stejných podmínek a taktéž překročení společensky významných norem a hodnot (Urban, 2022).

Lze konstatovat, že základní rozdíl mezi sociálně patologickými jevy a deviantními jevy spočívá zejména v chápání nežádoucího chování či nežádoucích jevů. Urban (2022) uvádí základní schéma, kdy základním rozdílem je dynamika mezi společenskými normami,

příčemž každá sociální norma má svojí tolerantní mez (hranici) a jak již bylo uvedeno, deviantní jevy mohou mít i pozitivní (žádoucí) charakter. V případě, že dojde k porušení toleranční meze u sociálních norem v nežádoucím pojetí, hovoříme o nežádoucích sociálních jevech, které mohou kulminovat až v sociálně patologické jevy, kde hovoříme pouze o nežádoucím charakteru jevů.

V neposlední řadě je důležité vymezit i pojem sociální dezorganizace, který je zaměřen spíše na společnost jako celek, nikoliv na samotného jedince. V případě, že hovoříme o sociální dezorganizaci, jedná se narušování společenských norem, respektive přímo jejich rozklad (destrukci). V praxi se jedná o situaci, v rámci které dochází k destrukci společnosti jako celku (nikoliv konkrétních oblastí), což má za následek typy chování, které následně mají patologický charakter (Škoda, Fischer, 2014).

1.2 Členění sociálně patologických jevů a deviace

Pokud budeme vycházet z definice sociálně patologických jevů, dle Fischera a Škody (2014) se jedná o určité nežádoucí jevy ve společnosti, tak je možné konstatovat, že právě těchto jevů je mnoho a není prostor se zaměřit na každý jev, který by zmíněnou definici splňoval.

Například Urban (2022) uvádí členění sociálně patologických jevů (respektive deviantních jevů v nežádoucím slova smyslu, které mohou být nebezpečné pro společnost jako celek a i pro samotného nositele), a to v podstatě v užším slova smyslu, kdy lze uvést členění sociálně patologických jevů následovně:

- 1) sebevražednost
- 2) kriminalita
- 3) závislostní chování
- 4) prostituce (heterosexuální i homosexuální)

Pro komplexní pochopení problematiky sociálně patologických jevů je nutné vymezit příčiny jejich vzniku. V tomto případě hovoříme o příčinách (respektive faktorech) endogenních (vznikají na základě vnitřních procesů) a exogenních (determinace prostředím). Endogenní příčiny jsou dále členěny na biologické a psychické. Exogenní faktory dále členíme na sociální a kulturní faktory (Urban, 2022).

Pokud hovoříme o biologických faktorech, může se jednat o genetické poruchy, fyziologické poruchy či vývojové vady a defekty. Faktory psychické jsou reprezentovány například problematickou (nedostatečnou) socializací u jedinců v raném věku, dále citovou frustrací až deprivací zejména u dětí, dále problematického vztahu s rodičovskou autoritou a v neposlední řadě krizemi, které se mohou opakovat v určitých životních situacích. Faktory sociální (v rámci exogenních faktorů) jsou zastoupeny nejen aktuální situací ve společnosti, ale zejména společenskými změnami v oblasti norem (tzv. anomickými stavy společnosti), konflikty ve společnosti a vlivem sociálních skupin na vývoji jedince (subkultury). Kulturní faktory v určité míře souvisejí se sociálními faktory a na vývoj sociálně patologických jevů/deviantních jevů v nežádoucím slova smyslu, mají dopad xenofobické nálady ve společnosti, neznalosti cizích kultur a konflikty mezi chápáním vlastní kultury a cizího kulturního prostředí a norem (Urban, tamtéž).

Bezdomovectví může být považováno za samostatný sociálně patologický jev, práce se více zaměří na sociálně patologické jevy, které s tímto fenoménem souvisí. Z hlediska konkrétních patologických jevů budeme vycházet z publikace od Vágnerové, Marka a Csémyho z roku 2018, kde nalezneme blíže specifikované sociálně patologické jevy související s fenoménem bezdomovectví, a které zároveň můžeme i v určité míře chápat jako příčiny vzniku bezdomovectví.

Sociálně patologické jevy můžeme rozdělit pro účely práce následujícím způsobem:

- 1) závislostní chování
- 2) kriminalita
- 3) prostituce

Vzhledem k problematice, se nejedná o rozdělení samozřejmě vyčerpávající, a to i vzhledem k samotnému pojmu/definici sociálně patologických jevů. Výše uvedené dělení může být chápáno v obecném měřítku s tím, že níže v textu se zaměříme na jednotlivé podkategorie.

Závislostní chování

Problematika závislostí či závislostního chování (včetně předstupně ve formě abúzu) je stará jako samotný vznik společnosti a dochází k jejímu neustálému vývoji. Z historického hlediska se v rámci závislosti hovořilo zejména o alkoholové a drogové závislosti, nicméně stejně jako v případě vývoje společnosti, dochází i ke vzniku nových typů závislostí jako například závislost na hraní na automatech, závislost na sexu, ale i závislosti více tolerované společností jako například závislost na televizi, nikotinismus či například závislost na kávě (Muhlpachr, 2019).

Závislost (závislostní chování) může mít podobu látkové či nelátkové závislosti. Mezi látkové závislosti řadíme uvedený alkohol, dále například tabák, závislost na lécích na předpis (například sedativa a hypnotika), závislost na stimulantech, opioidech, kanabinoidech (drogách obecně), apod. V rámci nelátkových závislostí poté hovoříme například o patologickém hráčství, pyromanii, oniomanii (závislost na nakupování), netholismu (závislost na internetu), nomofobii (závislost na mobilních telefonech), ale dále i například workoholismus (Fischer, Škoda, 2014).

Závislost je determinována biologickými, sociálními a psychologickými vlivy a záleží na situaci a okolnostech, který z uvedených vlivů „sehraje“ markantní úlohu při vzniku závislosti či případně zda se nejedná o kombinace vlivů obecně. Obecně je však možné říci, že jeden z vlivů má vždy větší význam nejen pro vznik, ale zejména i vývoj závislosti či závislostní chování obecně (Muhlpachr, tamtéž).

Závislost (respektive syndrom závislosti) lze dle Mezinárodní klasifikace nemocí definovat jako „soubor behaviorálních, kognitivních a fyziologických stavů, který se vyvíjí po opakovaném užití substance a který typicky zahrnuje silné přání užít drogu, porušené ovládání při jejím užívání, přetrvávající užívání této drogy i přes škodlivé následky, prioritou v užívání drogy před ostatními aktivitami a závazky, zvýšená tolerance pro drogu a někdy somatický odvykací stav“ (Mezinárodní klasifikace nemocí, 2022).

Lze říci, že závislost vyjadřuje jedincovu touhu po určité látce či jednání, a to před skutečností a jednáním, které v minulosti měly pro jedince větší význam. Závislost může být fyzická či psychická, kdy u psychické závislosti je nutná dlouhodobější léčba a terapie (Bělík et al., 2017).

Nešpor (2013) uvádí znaky, které jsou pro závislost obecně typické:

- 1) Silná touha nebo puzení užívat látku (tzv. craving – bažení)
- 2) Zhoršené sebeovládání
- 3) Somatický (tělesný) odvykací stav
- 4) Růst tolerance
- 5) Zanedbání jiných potěšení nebo zájmů
- 6) Pokračování v užívání přes jasný důkaz škodlivých následků

Z hlediska závislosti (závislostního chování) lze taktéž aplikovat kritéria, které de facto závislost definují. Dle Mühlpachera (2019) se jedná o následující kritéria:

1) Kritérium patologického užívání

- kritérium vyjadřuje stav, kdy například intoxikace je přítomna celý den, jedinec není schopen redukovat či se plně vzdát užívání látky. Kritérium dále manifestuje jev, kdy jedinec například užívá látku i přes vážné zdravotní komplikace

2) Kritérium narušení výkonu běžných sociálních nebo profesionálních funkcí

- kritérium vyjadřuje stav, kdy jedinec vlivem závislosti má narušené sociální vztahy. V tomto případě dochází až k rozpadu sociální vztahů (včetně v rámci rodinného zázemí). Typické je taktéž impulzivní až agresivní chování, často překračující právní normy společnosti, a to za účelem například získání látky či finančních prostředků pro sanaci závislosti. K narušení profesionálních funkcí dochází zejména ve fázi, kdy závislost je například důvodem pro ukončení vzdělávání či je důvodem pro nemožnost vykonávat zaměstnání.

3) Kritérium časového určení poruchy

- patologické chování z důvodu závislosti trvá déle než měsíc, kdy patologická závislost se začíná projevovat v rámci životních rolí

Kriminalita

Kriminalita jednoznačně patří k jednomu z nejnebezpečnějších a zároveň nejvýznamnějších společensky patologických jevů. Pokud hovoříme o kriminalitě obecně, můžeme pojem definovat jako „výskyt chování, které je v dané společnosti trestné“ (Škoda, Fischer, 2014, s. 169).

V tomto ohledu se jedná o soubor činností či chování, které mají povahu trestných činů a dle legislativy jsou (mohou být) sankcionovány (Škoda, Fischer, tamtéž).

Kriminalita spadá zejména do oblasti trestní práva (respektive je zkoumána zejména v rámci kriminologických věd - kriminologie). Pro účely práce je nutné se zaměřit zejména na sociálně patologické hledisko (ve své podstatě sociologické hledisko), v rámci kterého není nutná regulace na základě trestní řádu (práva), nicméně s trestnou činností může úzce souviset. Jako příklad je možné uvést konzumaci drog, prostituci či například domácí násilí (Bělík et al., 2022).

Jandourek (2012) uvádí, že kriminalitou rozumíme chování či jednání deviantního charakteru, kdy dochází k porušování právních norem dané společnosti a jedná se o chování, které je prostřednictvím institucí sankcionováno.

S pojmem kriminality úzce souvisí problematika delikvence, kdy se jedná o obsáhlejší pojem než v případě kriminalita. Delikvence je oproti kriminalitě obsáhlejší z důvodu, kdy zahrnuje chování či jednání, které nemusí nutně podléhat trestu, ale je sankcionováno. V praxi se jedná zejména o přestupky, ale i trestná činnost osob mladších 15 let, kdy věková hranice trestního zákoníku neumožňuje toto chování či jednání trestat, respektive neumožňuje uložit trest (Škoda, Fischer, 2014).

Delikvenci (delikventní chování) můžeme chápat v užší a širším pojetí. Delikvenci v užším pojetí je chápána zejména zmíněná trestná činnost osob mladších 15 let, respektive kriminalita dětí a mladistvých či juvenilní delikvence). V širším pojetí do delikvence spadá jednání, které není z důvodu nižší míry společenské závažnosti považované za trestné (viz přestupky, apod.) (Bělík, et al., 2022).

Při shrnutí uvedeného je patrné, že kriminálního jednání či chování je společností považováno za škodlivé a je společností odsuzováno, kdy za spáchání trestného činu na základě platných norem dané společnosti náleží trest (hovoříme zde o sociálně patologických jevech). Dále existují činy proti právním normám společnosti, které však nejsou tak závažné, jak v případě trestné činnosti (kriminálního jednání) a části společnosti mohou být tyto činy tolerovány až podporovány. Následují činy či jednání, které nejsou považovány za porušení platných právních norem společnosti, nicméně část společnosti proti těmto činům bojuje prostřednictvím lobbingu za jejich zakázání a postavení mimo meze zákona (v tomto ohledu hovoříme spíše o sociální deviaci, jedná se například o kouření, apod.) (Jandourek, 2009).

Stejně jako v případě závislostního chování i v případě kriminality můžeme hovořit o faktorech, které mohou mít dopad na vznik a následně na rozvoj kriminálního či delikventního chování. Opětovně se jedná o faktory sociální, biologické a psychické. Sociální

faktory jsou z hlediska vzniku a rozvoje kriminality považovány za nejvýznamnější determinant, a to zejména z hlediska tzv. orientační rodiny, kdy například nezáměrem ze strany rodičů při výchově či při absenci rodinného zázemí, může sehrát dominantní roli při rozvoji kriminálního chování. Biologické faktory jsou reprezentovány například pohlavím (muži páchají více trestné činnosti než ženy), věkem (nejvíce trestné činnosti páchají osoby do 26 let a nejvíce recidivistů tvoří jedinci do 30 roku života). Pokud hovoříme o psychických faktorech, jedná se faktory vrozené. Škoda a Fischer (2014, s. 171) uvádí „že se kriminálního chování obecně dopouštějí jedinci, jejichž rozumové schopnosti jsou nižší“. Uvedené tvrzení vychází z presumpce, kdy jedinec s nižším intelektem (rozumovými schopnostmi) disponuje s menšími rozpoznávacími schopnostmi a nemusí správně posoudit důsledky svého počínání.

Škoda a Fischer (2014) dále uvádějí, že mezi osobami páchající kriminální činností (delikventy) je větší zastoupení osob s poruchou osobnosti spadající do problematiky vztahů ke společnosti jako celku, k jejím normám a pravidlům. Autoři (Škoda, Fischer, tamtéž) jako příklad uvádí asociální poruchu osobnosti a v neposlední řadě uvádí poruchy osobnosti v oblasti emocí, a to ve formě emočně nestabilní poruchy osobnosti.

Prostituce

Prostituci je možné charakterizovat jako poskytnutí sexuálních služeb za úplatu, či jinou nefinanční odměnu (Jandourek, 2012)

Nutno ovšem podotknout, že uvedené charakterizuje prostituci, jak je společensky chápána (a v určité míře i tolerována). Z hlediska historického vývoje je možné hovořit i o prostituci spadající do problematiky náboženství, kdy hovoříme o tzv. sakrální prostituci, jejíž význam spočíval v rituálech či obřadech (Jandourek, tamtéž).

Prostituce je možné rozdělit dle forem, kde je provozována (Bělík, et al., 2022):

- 1) Prostituce veřejně provozována ve speciálních zařízeních
- 2) Prostituce pouliční
- 3) Prostituce v barech a hotelích
- 4) tzv. „call girls“

V kontextu bezdomovectví je prostituce typická zejména pro drogově závislé jedince, a můžeme hovořit o tzv. vynucené prostituci, kdy zejména prostituce realizují ženy za účelem

přežití, respektive za účelem získání prostředků pro uspokojení drogové závislosti (Vágnerová et al., 2013).

The Crown Prosecution (2022) services uvádí, že právě drogová závislost je s fenoménem prostituce úzce spjata. Prostitutky či prostitutové jsou častými zákazníky drogových dealerů, případně jsou přímo organizováni drogovými dealerovi. Často taktéž slouží jako prostředníci drogovým dealerům při shánění drog pro své zákazníky.

Samozřejmě drogy nejsou jediným doprovodným jevem prostituce. Dále je nutné uvést například problematiku obchodování s lidmi, sexuální vykořisťování či celkové fyzické týrání (zejména žen) poskytující sexuální služby. V neposlední řadě je nutné zmínit domácí násilí, v rámci kterého nejčastěji jeden z partner (nejčastěji muž) nutí druhého poskytovat sexuální služby, a to na základě fyzického a psychického týrání (The Crown Prosecution, 2022).

Z hlediska mužské prostituce (u bezdomovců) hovoříme o relativně vzácném jevu. Výskyt je zejména u mladých jedinců, kteří nejsou schopni zajistit finanční prostředky pro obživu jiným způsobem (Vágnerová et al., tamtéž).

2. Bezdomovectví a problematika sociálního vyloučení

2. 1 Historický vývoj bezdomovectví v kontextu vývoje sociálních služeb

Pokud se blíže zaměříme na historický aspekt bezdomovectví, je nutné vymezit období, kdy o tomto pojmu hovoříme, respektive zda hovoříme o problematice bezdomovectví v souvislosti s dějinami sociálních služeb obecně či zda hovoříme o pouze o konkrétní činnosti zaměřené na bezdomovce. Taktéž je nutné vymezit, kdy dochází k samotné genezi pojmu/termínu bezdomovectví, a kdy lze o bezdomovectví hovořit, aniž by byl znám (přesněji používán) tento termín.

V rámci historického diskursu můžeme bezdomovectví pozorovat, a to ve vyloučení ze společenství/komunity či obecně z přirozeného prostředí, a to zejména jako formu trestu, kdy výše uvedené mělo za následek zejména smrt (Marek, et al., 2012).

Můžeme konstatovat, že první zmínka o bezdomovectví, respektive o vyhnání, je zmíněna v bibli, a to konkrétně na příběhu Kaina, který byl stigmatizován za bratrovraždu a za trest byl vyhnán z komunity, což je možné chápat jak prvek sociálního vyloučení (Marek, et al., tamtéž).

Langerová (2007) ve své práci uvádí, že v rámci středověku byla situace de facto stejná, jako v případě starověku. Podporu a bezpečí primárně zajišťovala rodina a osoby, které z mnoha příčin neměly rodinné zázemí, se ocitaly na okraji společnosti a opět je možné hovořit o formě sociálního vyloučení, včetně prohloubení patologického chování, a to například ve formě krádeží.

Matoušek (2012) uvádí, že člověk bez rodiny (včetně příslušnosti ke svému pánovi) nebyl v rámci tehdejší doby považován za „plnohodnotného člověka“ a tito jedinci žili osamoceni či byli příslušní menším skupinám, které obecně neměly žádná práva.

Nutno ovšem podotknout, že již do raného středověku vznikají zákony, které měly dopad na problematiku bezdomovectví, respektive sociální práci obecně. V neposlední řadě je nutné zmínit i významnou úlohu církve, která sociální práci obecně formovala prakticky až do 19. století (Langerová, 2007).

Z hlediska zákonů a nařízení můžeme například zmínit „sborník“ Capitulare, který byl vydán za vlády Karla Velikého, jenž ukládal šlechtě povinnost starat se o své poddané, a to ve

všech záležitostech. Důležité je zmínit, že vymáhání těchto nařízení bylo složité a v praxi de facto neproveditelné (Laca, 2021).

Rozmach dominantní role církve v oblasti pomoci lidem v nouzi (sociální práce obecně) započal v 9. Století, kdy dochází k prvním pokusům k systematické pomoci, a to prostřednictvím církevních organizací a institucí (společenstev), které poskytovaly systematickou sociální práci (pomoc) osobám, které postihl hladomor. Dále se jednalo o pomoc cizincům, oběťm epidemií, sirotkům, apod. V tomto ohledu měly významnou roli zejména špitály (první nemocnice), které pomáhaly lidem, kteří nemohli zajistit živobytí ani prostřednictvím žebrání (Laca, tamtéž).

Vyjma církve je nutné taktéž zmínit úlohu státu a s tím související státní garance. Jako příklad je možné zmínit nařízení Jindřicha VII, prostřednictvím kterého můžeme hovořit o první registraci žebráku či osob na okraji společnosti. Principem toho nařízení bylo, že starosta disponoval pravomocí umožnit žebrákům vykonávat žebráckou činnost, a to na přesně vymezeném území (v případě absence starosty měl tuto kompetenci smírčí soudce). Úloha státu v rámci poskytování sociálních služeb obecně byla dále například umocněna vydáním zákona u chudých, a to královnou Alžbětou. Význam zákona spočíval zejména s odloučením od církve, jakožto stěžejní instituce v rámci zaopatřování chudých a či jinak znevýhodněných osob. Zákon ukládal zaopatřovací povinnost městským úředníkům a na základě zákona vznikla funkce „dozorce nad chudinou“ (Matoušek, 2012).

Z hlediska rozvoje zaopatření bezdomovců na našem území byla významná zejména vláda Marie Terezie, která realizovala významné reformy napříč společností. Tehdejší společnost se potýkala zejména se sociálními problémy v oblasti zanedbávaných dětí (v podstatě můžeme i hovořit o bezdomovectví dětí). Vzhledem k tomu, že kapacita ústavů již nestačila na stále zvyšující se počty zanedbávaných dětí, stát na tento sociální problém reagoval zřizováním tzv. tkalcovských škol, do kterých rodiče museli děti posílat, a to pod sankčním ohrožením v podobě ztráty dostupných podpor. Na tereziánské reformy v určitém směru navázaly dekrety Josefa II., a to konkrétně „Pravidla direktivná“ (z roku 1871), které ustanovila (založila) pravidla ústavní péče a v rámci problematiky řešení bezdomovectví začaly vznikat instituce, které byly přímo zaměřeny na pomoc těmto osobám (tzv. chudobince). Vývoj pomoci osobám v nouzi byl taktéž přímo ovlivněn chudinským zákonem z roku 1868, který ukládal povinnost obce v rámci péče o občana, který se ocitl v nepříznivé životní (sociální) situaci. Již v této době je možné konstatovat, že zmíněný zákon fungoval na principu, kdy role obce měla být až poslední variantou v rámci péče o občana

s tím, že nejprve byla tato povinnost určená nejbližším osobám (rodině) a odpovědnost obce měl až poslední instancí (Matoušek, tamtéž).

Obecně je možné konstatovat, že 19. století bylo pro vývoj problematiky bezdomovectví zásadní a lze říci, že právě v této době dochází k markantnímu rozvoji problematiky bezdomovectví, kdy rysy bezdomovectví v rámci této historické etapy de facto přetrvávají do současnosti. Průmyslové revoluce, včetně dalších dynamických změn ve společnosti, měla dopad na migraci obyvatelstva. Osoby v tíživé sociální situaci se postupně začali stěhovat (soustředit) do větších měst, což mělo za následek i vznik problematiky zjevného bezdomovectví (Marek et al., 2012).

Podstatné je taktéž zmínit, že z 19. století dochází de facto i k právnímu vymezení pojmu bezdomovectví. Samotný pojem můžeme nalézt v rámci Říšského obecného zákona z roku 1862, který zejména vymezoval domovské právo. Na základě výše uvedeného zákona musela být každá nemovitost zapsána v katastru obce a zejména každý občan musel patřit (být evidován) v rámci některé z obcí. Domovské právo tedy vzniklo na základě narození, ale i například dobrovolným (dlouhodobějším) pobytem v obci. Jak již bylo zmíněno výše, obec měla povinnost se o občana v nouzi postarat. Nutno zmínit, že etablovaný pojem bezdomovectví, vychází z definice „občan bez domovského práva“ (Marek, et al., 2012).

V rámci vzniku samostatné československé republiky v roce 1918, byly převzaty zejména zákony vydané v rámci Rakousko-uherské monarchie. Nově vzniklý stát se potýkal s nepříznivou situací v oblasti nedostatku potravin a v neposlední řadě celosvětová hospodská krize měla za následek propad životní situace obyvatel, kdy rodiny i jednotlivci byly markantně ohroženy sociálním vyloučením. Prakticky do začátku druhé světové války probíhaly rozsáhlé sociální reformy, jejichž cílem bylo zejména stabilizovat sociální ochranu a v neposlední řadě reagovat na sociálně-společenské rozdíly ve společnosti. V období první republiky taktéž vznikají první dobrovolné spolky (určitá obdoba současných nestátních neziskových organizací). Významným krokem byl taktéž vznik ministerstva sociální péče, vznikl systém sociální pojištění, který reagoval na nezaměstnanost ovlivněnou hospodářským vývojem. Rozmach sociální práce obecně byl v období první republiky celosvětově uznáván (Matoušek, 2012).

Z hlediska první republiky je nutné taktéž zmínit zřizování ústavních zařízení (tzv. Masarykovy domovy – sociální ústavy hlavní města Prahy v Krči). Ústavní zařízení v ČSR patřily obecně k nejmodernějším zařízením v rámci celé Evropy (Matoušek, 2011).

Pěnkava (in Matoušek et al., 2013) konstatuje, že vývoj bezdomovectví a sociální práce byl po roce 1948 ovlivněn nástupem totalitního režimu v podobě československé

komunistické strany, kdy byla politicky (prostřednictvím propagandy) vyloučena přítomnost jakýkoliv sociálně negativních jevů. Lze konstatovat, že osoby, které „vybočovaly“ doslova z řady, byly nazývány „osoby žijícím životem nedůstojným socialistické společnosti“ (Pěnkava in Matoušek, et al., s. 339). Podoba sociální práce měla podobu čistě represivního charakteru a totalitní režim využíval zejména zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, a to konkrétně paragraf 203, tj. příživnictví, prostřednictvím kterého umisťoval osoby žijící v rozporu se socialistickou ideologií do režimových zařízení (Pěnkava, In Matoušek et al., tamtéž).

Rok 1989, respektive pád totální režimu v ČSR, měl markantní dopad na změny ve společnosti obecně, v rámci sociální práce nevyjímaje. Vzhledem ke statickému pojetí sociální práce v rámci let 1948 – 1989 a zejména represivní povaze sociální práce, bylo nutné realizovat rozsáhlé reformy. Nutno ovšem podotknout, že i přes překážky ze strany politického zřízení, které de facto vylučovalo existenci sociálně negativní jevů ve společnosti, rozvoj sociální práce probíhal mimo formální kruhy (institute). Důraz byl kladen zejména na formální vzdělávání pracovníků a v neposlední řadě oprostít sociální služby o dogmaticky institucionalizované pojetí. Pro rozvoj sociálních služeb a řešení bezdomovectví byl rozmach nestátních neziskových organizací, které doplňují služby garantované státem. Minulá režim uměle vytvářel pocit, že sociálně negativní jevy de facto neexistují. Právě po roce 1989 začal proces transformace sociálních služeb, které reagují na sociálně patologické jevy ve společnosti komplexně, kdy bezdomovectví je samozřejmě pouze jedním z nich. Z hlediska vývoje konkrétních sociálních služeb, které se zaměřují na řešení bezdomovectví, je patrné, že v obecném měřítku se jedná o dynamický obor/disciplínu, která v průběhu let prošla významnými změnami, které nekončí a stále vznikají nové postupy a metody, jak nejen bezdomovectví řešit (Matoušek a kol., 2012).

2. 1 Definice pojmu bezdomovectví (osob bez přístřeší)

Pojem bezdomovectví můžeme jednoduše definovat jako ztrátu (v některých případech absenci) domova, a to na základě sociálního vyloučení či určitého sociálního selhání, kdy jedinec ztrácí pocit bezpečnosti a životně důležitých zdrojů, včetně narušení a ztráty sociálních vazeb (Vágnerová et al., 2012).

Obdobně můžeme problematiku bezdomovectví popsat jako „jednání a procesy vedoucí ke ztrátě zázemí, střechy nad hlavou, životních jistot, k sociální exkluzi“ (Bělík et al., 2017, s. 42).

Z definic je možné konstatovat, že bezdomovectví je v určité míře možné chápat jako procesní záležitost, tzn., že samotný pojem bezdomovectví je relativní a není samozřejmě možné pojem zobecňovat, protože existuje mnoho příčin, proč se z jedince stane bezdomovec (Vágnerová et al., 2012).

Pro účely práce je taktéž nutné vymezit rozdíl mezi pojmem „bezdomovectví“ a pojmem „osoba bez přístřeší“. V tomto ohledu je nutné si uvědomit, že bezdomovectví je chápáno jako komplexní pojem, který obsahuje ztrátu v oblasti fyzického zázemí, právní ochrany, ale i sociální přizpůsobivosti. Oproti tomu na osobu bez přístřeší můžeme nahlížet pouze jako na osobu, která je aktuálně ovlivněna pouze ztrátou fyzického zázemí a ostatní rysy nemusejí být zřejmé (Marek, et al., 2012). Například v angličtině pojem „homelessness“, neznámená pouze ztrátu střechy nad hlavou, ale hovoříme přímo o ztrátě domova, který má aspekty bezpečí, soukromí a životního prostoru (Homelessnessaustralia, 2024).

Osoba/osoby bez přístřeší se nicméně využívá v odborné literatuře (Marek, et al., tamtéž) a oproti samotnému pojmu bezdomovectví, je i zmínka v zákoně 111/2006 Sb., zákon o pomoci v hmotné nouzi a v zákoně č. 108/2006 Sb., zákon o sociálních službách (Matoušek et al., 2013).

Pokud shrneme uvedené informace, můžeme konstatovat, že bezdomovectví je skutečně komplexní problém a jeho definice není jednoznačná, respektive není možné pouze říci, že bezdomovec se rovná osobě, která aktuálně ztratila „střechu nad hlavou“.

Jiným pohledem na bezdomovectví může být pohled založený na tezi, že bezdomovectví může být považováno za trauma (tzv. trauma-informovaný přístup). Nejen ztráta domova, ale i absence a ztráta rodinných vazeb (rodinné zázemí obecně) může mít na jedince traumatizující dopad, kdy jedinec ztrácí sociální role a kontrolu nad běžnými normami sociálního života (Klepáčková, et al., 2020).

Při analýze tohoto pojmu je nutné si uvědomit, že se jedná o určitý projev a výsledek sociální nerovnosti ve společnosti, kdy bezdomovectví je určitou kombinací tíživé sociální situace jedince (ale i skupin), včetně absence sociálních kompetencí nutných pro řešení krizové/tíživé situace (Pěnkava in Matoušek, et al., 2013).

Bezdomovce (osoby bez přístřeší) je možné rozdělit na základě společných znaků, respektive na základě určité typologie, která může být rozhodující v rámci případné

intervence, a to například ze strany sociálních pracovníků. Marek (et al., 2012) uvádí následující typologie bezdomovectví:

- 1) zjevní bezdomovci
- 2) skrytí bezdomovci
- 3) potenciální bezdomovci

Ad 1) u tohoto typu bezdomovectví je možné říci, že veřejnost tyto osoby jako bezdomovce vnímá a zároveň tyto osoby nemají motivaci či nechtějí (případně nemohou) tento jev skrývat.

Ad 2) u skrytých bezdomovců se vyskytuje fenomén, kdy tyto osoby nemají stálé bydlení, ale vyhledávají alternativní způsoby bydlení (například ubytovny, apod.).

Ad 3) jedná se o osoby ohrožené bezdomovectvím, u kterých hrozí ztráta bydlení, respektive se nejedná o stálé bydlení. Je zde absence ostatních rysů typických pro bezdomovce a tito jedinci jsou součástí většinové společnosti.

Nutno podotknout, že výše uvedená typologie je používána prakticky nejčastěji a samozřejmě existují i jiné typologie, jako například typologie dle časového a geografického hlediska, včetně hlediska příčin (Marek, et al., 2012).

Z hlediska celoevropského aspektu je nutné taktéž zmínit typologii Evropské federace národních sdružení pracujících s bezdomovci (FEANTSA) nazvanou ETHOS. Tato typologie vychází z oblastí chápání domova, kdy absence některé z oblastí může vést ke vzniku bezdomovectví. Typologie ETHOS člení problematiku „mít domov“ následovně (ETHOS, 2005):

- 1) mít přiměřené bydlení, které může jedinec či rodina bezpodmínečně využívat (tzv. fyzická oblast)
- 2) mít prostor pro vlastní soukromí s možností sociální vztahů (tzv. sociální oblast)
- 3) mít právní důvod k užívání (tzv. právní oblast).

Typologie ETHOS taktéž konkrétně uvádí tzv. koncepční kategorie (dle životní situace lidí bez domova), která dále bezdomovce klasifikuje následovně (Pěnkava in Matoušek, et al., 2013):

- 1) bez střechy
- 2) bez bytu

3) nejisté bydlení

4) nevyhovující bydlení

2. 3 Situace v oblasti bezdomovectví ve městě Příbram

2. 3. 1 Situační analýza města Příbram

Město Příbram je největším okresem v rámci Středočeského kraje s celkovou rozlohou 1.563 Km², kdy z hlediska kontextu České republiky se jedná o 3 největší okres s celkem 120 obcemi (Jakubec et al., 2021).

Dle ČSÚ (2023) činil celkový počet obyvatel k 31. 12. 2022 celkem 32.743 obyvatel. Podíl nezaměstnaných osob v Příbrami k 31. 12. 2023 činil celkem 4,5 % (3 538 osob), což je nejvyšší míra podílu nezaměstnaných osob ve Středočeském kraji a o 0,8 % více, než republikový podíl nezaměstnaných osob ke stejnému datu (Šmejkalová, Šindelář, 2024).

Na základě poslední depistáže ze strany pracovní Odboru sociálních a zdravotních věcí města Příbram, která byla realizována v roce 2023 a na základě které bylo zjištěno (přesněji bylo dohledáno), že na území města Příbram se nachází 45 osob bez přístřeší (bez domova). Zpráva z depistážní činnosti taktéž obsahuje důležitou informaci, kdy stav počtu osob bez přístřeší se oproti předchozí depistáži realizované v roce 2022 nezměnil a počet dohledaných osob zůstává dle počtu konstantní s předchozí realizovanou depistáží v roce 2022 (Zpráva o aktuální situaci osob bez domova ve městě Příbram, 2023).

2. 3. 2 Historie města Příbram

První zmínky o městě Příbram pocházejí z roku 1216, kdy pražský biskup Ondřej zakoupil statek s názvem Příbram. Nutno ovšem podotknout, že první zmínka o příbramské samosprávě je zmíněna až v roce 1291, kdy skončily nepokoje v Příbrami, a biskup do Příbrami pozval nové osadníky. Po letech bídy a nepokojů započalo relativně dlouhé období rozvoje města. Pro město Příbram byl významný rokem 1406, kdy arcibiskup prostřednictvím „zvláštní listiny“ potvrdil status a jistoty měšťanů. Příbram se postupně stávala významným místem pro těžbu stříbra, kdy byl patrný velký příliv a odliv pracovní síly, a to v podobě horníků.

Na rozmach a prosperitu města měla dopad třicetiletá válka (1618 – 1648), během níž město bylo několikrát vydrancováno, což měla za následek chudobu obyvatelstva. Město se postupně zotavovalo z příkoří třicetileté války, k čemuž pomohla těžba železa. Od 18. století

Příbram maximalizovala těžbu železa a stříbra a město bylo v oblasti těžby světově proslulé. Útlum těžebního průmyslu začal již v 19. století, což mělo za následek odliv obyvatel. Nutno podotknout, že i přes tento zmíněný útlum průmyslu a odliv obyvatel, město Příbram mohlo stále „těžit“ z existence Svaté hory (poutní místo) a taktéž množstvím škol, které vznikaly v průběhu rozvoje města. Dalším milníkem v rámci historie města se stala polovina dvacátého století, a to na základě těžby uranu. Právě těžba Uranu měla dopad na další rozvoj města, zvýšení populace, nicméně na úkor odevzdání zisků z těžby despotické SSSR. Městu se sice zvýšil počet obyvatel, nicméně architektura města získala ponurou stalinistickou atmosféru a Příbram obklopovaly tzv. lágry pro politického vězně a celkově docházelo k úpadku kultury pod záštitou totalitního režimu. Vysvobození přinesl až rok 1989. Město již není hornickou dominantou a po revoluci prakticky všechny doly zanikly či byly uzavřeny (Příbram, 2021).

2. 3. 3 Aktuální situace v oblasti sociálních služeb zaměřující se na bezdomovectví na území města Příbram

Uvedená (stručná) historie má podstatný dopad na sociální služby ve městě Příbram, respektive v rámci řešení bezdomovectví. Vzhledem k dominanci hornictví vznikaly ve městě ubytovny, které byly primárně určeny pro rodiny horníků. Po ukončení těžby a zavření dolů tyto ubytovny přestaly plnit svojí primární funkci, po privatizaci přešly do soukromého vlastnictví a v průběhu času byly vyhodnoceny jako sociálně vyloučené lokality, kde dochází ke koncentraci sociálně slabých rodin (rodin v krizi) a v neposlední řadě výskytu sociálního patologických jevů, včetně zjevného a skrytého bezdomovectví (Strategický plán sociálního začleňování města Příbram pro období 2015 – 2018, 2015).

Strategický plán sociálního začleňování města Příbram na období 2015 – 2018 byl vytvořen ve spolupráci s Agenturou pro sociální začleňování a prakticky definoval prioritní oblasti sociálních služeb (Strategický plán sociálního začleňování města Příbram pro období 2015 -2018, 2015):

- 1) oblast bydlení
- 2) oblast zaměstnávání
- 3) oblast vzdělávání
- 4) rodina a sociální služby

5) prevence kriminality a rizikové chování

Bezdomovectví dle Strategického plánu sociálního začleňování primárně spadá do oblasti bydlení, nicméně figuruje i v rámci prevence kriminality a rizikového chování. Je možné říci, že cílem SPSZ bylo nastavit systém cílené a komplexní sociální podpory ve městě Příbram, kdy například v problematice bezdomovectví cílila na zřízení instituce a doprovodných služeb, které by přímo cílily na tuto skupinu osob. V praxi se jednalo o vytvoření Nízkoprahového denního centra a noclehárny a zřízení Terénních služeb pro jednotlivce (nutno zmínit, že Strategický plán sociálního začleňování a spolupráce s Agenturou pro sociální začleňování byla základní podmínkou pro získání finančních prostředků z Operačního programu zaměstnanost, který měl činnost terénních služeb de facto nastartovat). Důležité je taktéž nastínit myšlenku dostupného bydlení, a to nejen primárně určený pro rodiny s dětmi, ale i z hlediska prostupu v rámci bezdomovectví/osob bez přístřeší.

Zmíněně Terénní programy pro jednotlivce (spadající pod Středisko terénních služeb) a Nízkoprahové denní centrum a Noclehárna spadají pod Centrum sociálních a zdravotních služeb města. Zmíněné Centrum sociálních a zdravotních služeb města Příbram je příspěvkovou organizační města, která vznikla v roce 2015, a to sloučením samostatných příspěvkových organizací města s cílem sjednotit a zefektivnit poskytování sociálních (ale i zdravotních služeb) služeb. Přehled aktuálně poskytovaných služeb Centra sociálních a zdravotních služeb města Příbram (Centrum sociálních a zdravotních služeb města Příbram, 2022):

- 1) Pečovatelská služba
- 2) Domov seniorů
- 3) Dětské skupiny a rehabilitační stacionář
- 4) Středisko terénních služeb
- 5) Sociální poradna
- 6) Azylový dům
- 7) Nízkoprahové denní centrum a Noclehárna
- 8) Protialkoholní a protitoxikomanická záchytná stanice

V textu bylo již uvedeno, že v rámci Centra sociálních a zdravotních služeb města Příbram se bezdomovectví primárně věnují Terénní programy pod Střediskem terénních služeb a zejména Nízkoprahové denní centrum a noclehárna. Pro komplexní pojetí nabízených služeb pro bezdomovce (respektive v tomto případě pro osoby v krizi obecně) je nutné ještě zmínit Azylový dům.

Nízkoprahové denní centrum a noclehárna

Nízkoprahové denní centrum i Noclehárna jsou sociální služby ambulantního charakteru a řídí se zákonem č. 108/2006 Sb., zákon o sociálních službách. Služby jsou určeny pro osoby bez přístřeší, osoby v krizi, dále osoby, které vedou rizikový způsob života nebo jsou tímto způsobem života ohroženy. V tomto ohledu je nutné zmínit, že obě služby jsou určeny pouze osobám starším 18 let. Obecně služby směřují pomoc lidem, kteří potřebují zázemí k sanaci základních potřeb, a to zejména v oblasti bezpečného přenocování, možnosti využít sanitárního zařízení a v neposlední řadě možnost odpočinku. Služby nabízejí odbornou pomoc individuálního charakteru, jejichž cílem je pomoci řešit životní situaci a pomoc v rámci sociálního začleňování (Centrum sociálních a zdravotních služeb města Příbram, 2022).

Konkrétní služby, které středisko nabízí, je nutné a v neposlední řadě na základě zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. V taxativním vymezení se u nízkoprahového denního centra jedná o následující základní činnosti (§ 61, zákon č. 108/2006 Sb., zákon o sociálních službách a § 26, provádějící vyhláška č. 505/2006 Sb., vyhláška, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách):

1) pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu

- nízkoprahové denní centrum má umožnit celkovou hygienu těla klienta
- případná pomoc při osobní hygieně

2) Poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy

- činnosti směřující pro vytvoření podmínek pro přípravu stravy
- zajištění poskytování stravy odpovídají věku, včetně zásadám výživy a případných dietních omezení

3) Pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí

- pomoc klientům v rámci vyřizování záležitostí spadající do běžné společenské agendy

- pomoc klientů v rámci opětovného navazování kontaktů s rodinou (včetně případnou upevňování). Podpora v rámci začleňování obecně.

Činnost noclehárny je opětovně upravena zákonem o sociálních službách, včetně provádějící vyhlášky (§ 63, zákon č. 108/2006 Sb., zákon o sociálních službách a § 28, provádějící vyhláška č. 505/2006 Sb., vyhláška, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách):

1) pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu

- noclehárna má umožnit celkovou hygienu těla klienta, případně prostředí pro běžné úkony týkající se hygieny

2) poskytnutí přenocování

- taxativně vymezeno umožnění přenocování

- úklid, včetně výměny ložní prádla

Vyjma uvedených základních činností zařízení nabízí i tzv. fakultativní služby (tj. služby nad rámec základních činností), kdy se konkrétně jedná o možnost praní prádla v ceně 20,-Kč. Druhou úhradou je cena za poskytnutí přenocování, kdy úhrada činí 60,-Kč za jednu noc (Sazebník úhrad za služby, 2022).

Kapacita denního centra činí 30 míst a kapacita noclehárny činí 23 míst, kdy 15 míst tvoří lůžka pro muže a 8 míst tvoří lůžka pro ženy. Pravidla denního centra i noclehárna jsou určena řádem, který samozřejmě nesmí odporovat zákonu 108/2006 Sb., zákona o sociálních službách. V rámci denního centra jsou podmínky (respektive zákazy) stanoveny následovně (Řád nízkoprahové denního centra, 2022):

1) vnášení nebo užívání alkoholu či drog uvnitř zařízení

2) kouření ve vnitřních prostorech

3) vyhrožování, nadávání či jiné nevhodné chování vůči ostatním klientům zařízení, včetně zaměstnanců

4) nevhodné chování mající charakter sexuálního obtěžování, rasismu a nesnášenlivosti

5) fyzické napadení jiných klientů zařízení či zaměstnanců

6) odcizení majetku zařízení nebo věcí jiných klientů

Z hlediska řádu noclehárny je možné konstatovat, že pravidla pro využívání služby noclehárna jsou totožná jako v případně nízkoprahové denní centra. Odlišnost v zařízeních se ve své podstatě liší na základě základních činností dle zákona o sociálních službách (případně provádějící vyhlášky k zákonu o sociálních službách).

Z důvodu bezpečnosti zaměstnanců (klientů zařízení) jsou na základě provozního řádu zařízení stanoveny podmínky pro neposkytnutí služeb, a zejména jsou stanoveny sankce za porušení pravidel. Jedná se o tzv. stop(ku) pro klienta, která je odstupňována na základě provinění proti provoznímu řádu (pravidla v tomto případě opětovně platí pro nízkoprahové denní centrum i noclehárnu). V praxi se jedná vymezení situací, kdy klient nejen poruší pravidla konkrétním činem, ale dále například nesplní ohlašovací povinnost například v oblasti nahlášení výskytu nemoci či parazitů. Tzv. stopka se následně uděluje od 3 dnů až po dobu 6 měsíců (v závislosti na míře provinění), případně je stopka udělena na dobu do odstranění skutečnosti, za níž byla udělena – například neléčené závažné infekční onemocnění či výskyt parazitů (Provozní řád Nízkoprahového denní centra a Noclehárny, 2022).

Údaje o počtu klientů, který zařízení využili, jsou nejaktuálnější z roku 2022, kdy na základě Výroční zprávy města Příbram (2023), nízkoprahové denní centrum využilo celkem 98 klientů (85 mužů a 13 žen). Služeb noclehárny využilo celkem 80 klientů (68 mužů a 12 žen).

Azylový dům

Azylový dům je registrovanou sociální službou dle zákona č. 108/2006, zákona o sociálních službách, kdy cílem služby (posláním) je pomoci osobám (matkám s dětmi, otcům s dětmi, rodinám či pouze ženám), které se ocitly v sociálně tíživé situaci související se ztrátou bydlení (krizí v oblasti bydlení). Sociální služba na tuto situaci reaguje podporou v rámci překonání tíživé situace, stabilizace a následné zpětně reintegrace, pokud je nutné (Informace pro zájemce o službu Azylový dům, 2022).

Na základě tzv. Sítě sociálních služeb Středočeského kraje (2023) činí kapacita celkem 57 lůžek (Síť sociálních služeb (seznam poskytovatelů) Středočeského kraje od 1. 1. 2024, 2024).

Zmíněný zákon č. 108/2006 Sb., zákon o sociálních službách, vymezuje azylový dům jako sociální službu, které je určena osobám v nepříznivé sociální situaci v rámci ztráty bydlení, kdy sociální služba je poskytována na přechodnou dobu.

§ 57, odstavec 2), zákona č. 108/2006 Sb., zákon o sociálních službách vymezuje následující (základní činnosti):

- 1) poskytování stravy nebo pomoc se zajišťováním stravy
- 2) poskytování ubytování
- 3) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí

Vnitřní pravidla Azylového domu (2023) ustanovení zákona o sociálních službách konkretizuje, kdy Azylový dům poskytuje podmínky pro samostatnou přípravu, poskytuje dle zákona o sociálních službách základní sociální poradenství a samozřejmě poskytuje klientům ubytováním na přechodnou dobu.

Nutno ovšem podotknout, že vyjma zákona o sociálních službách, je nutná vycházet i z vyhlášky 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách. To znamená, že pravidla azylového domu v obecném chápání vychází ze zmíněného zákona o sociálních službách a provádějí vyhláška č. 505/2006 Sb., obecná pravidla a poskytované základní činnosti více konkretizuje a v neposlední řadě stanovuje i maximální výše úhrady za poskytnutí sociální služby (respektive ubytování).

Zmíněná provádějící vyhláška č. 505/2006 Sb., vyhláška, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních, blíže specifikuje poskytování základních sociálních činností, kdy například poskytování ubytování je z pravidla po dobu 1 roku. Z hlediska základních činností „pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí“ provádějící vyhláška konkretizuje, že se jedná o pomoc při vyřizování záležitostí a dohod, které vyplývají na základě uzavřených individuálních plánů v rámci poskytování sociální služby. V neposlední řadě taktéž uvedená sociální činnost má za cíl pomoci při obnově či upevnění stávajícího kontaktu s ostatními rodinnými příslušníky a podpora směřující k opětovnému začlenění klienta.

Provádějící vyhláška 505/2006 Sb., vymezuje maximální možnou úhradu za úkon(y). Vzhledem k tomu, že zařízení neposkytuje klientům stravu (v tomto ohledu pouze poskytuje podmínku pro poskytnutí stravy), úhrady se týkají pouze ubytování, kdy jednotlivec platí 170 Kč denně, rodiče s nezletilými dětmi (případně nezletilé děti s dospělou osobou) 140, Kč denně s tím, že za každé ubytované dítě je stanoveno 90,- Kč. Oproti vyhlášce 505/2006 Sb., jsou ceny nižší, kdy vyhláška udává 195,- Kč za dospělou osobu bez dětí a 165,- za dospělou osobu s nezletilými dětmi (Sazebník úhrad za ubytování v Azylovém domě, 2023).

V roce 2022 bylo v rámci azylového domu ubytování celkem 126 osob (13 mužů, 42 žen a 71 dětí (Výroční zpráva města Příbram za rok 2022, 2023).

Středisko terénních služeb

Středisko terénních služeb realizuje dvě registrované sociální služby dle zákona o sociálních službách, a to konkrétně sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a terénní programy jednotlivce. Lze konstatovat, že poskytované služby Střediska terénních služeb úzce spolupracují s ostatními službami organizace, kdy sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi mají markantní význam v rámci spolupráce s azylovým domem a terénních programy pro jednotlivce jsou zaměřeny spíše na spolupráci s nízkoprahovým centrem (potažmo s noclehárnou) (Centrum sociálních a zdravotních služeb města Příbram, 2022).

Dle § 69, odstavce 1), zákona č. 108/2006 Sb., zákon o sociálních službách, lze sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi charakterizovat jako sociální službu ambulantního či terénního charakteru, jenž je určená pro rodiny s dětmi (dítětem), u nichž je ohrožen vývoj z důvodu dlouhodobé nepříznivé sociální situace. Nepříznivou (krizovou) sociální situaci nejsou rodiny schopny svépomocí řešit a je nutná pomoc ze strany sociální služby s cílem zamezit pokračování nepříznivého vývoje dítěte a v neposlední řadě pomoc sanovat problém rodiny jako celku. Sociálně aktivizační služby samozřejmě nejsou primárně určeny osobám bez přístřeší, nicméně je nutné je v rámci poskytovaných sociálních služeb obecně zmínit, a to zejména v rámci řešení potenciálního bezdomovectví u rodičů, což může mít markantní dopad na další vývoj dítěte. Marek (et al., 2012) uvádí, že v ČR prakticky neexistuje bezdomovectví rodin. V případě krizové (zejména sociální) situace v rámci rodiny dochází v některých případech k jejímu rozdělení, kdy děti zůstávají z pravidla s matkou v rámci azylových zařízení. Nutno podotknout, že Azylovým dům města Příbram potvrzuje uvedené s tím, že nabízí pomoc rodinám jako celku, čímž preventivně vytváří podmínky pro zachování rodiny.

Z hlediska konkrétních sociálních služeb pro osoby bez přístřeší mají význam terénní programy pro jednotlivce, které středisko terénních služeb realizuje. Principem terénních programů je aktivní vyhledávání a navazování kontaktů s osobami, které vykazují rizikové prvky vedoucí k sociálnímu vyloučení. Terénní programy jsou realizovány v přirozeném prostředí klientů na celém území města Příbram (například v rámci ubytoven, ale zejména i cílené depistáže v sociálně vyloučených lokalitách obecně). Cílem terénních programů je poskytovat uvedeným klientům (potenciálně ohroženým osobám) pomoc za účelem nejen

zlepšení jejich stávající sociální situace, ale v neposlední řadě i za účelem prevence jejich dalšímu propadu v rámci sociálního vyloučení (Centrum sociálních a zdravotních služeb města Příbram, 2022).

Zákon č. 505/2006 Sb., zákon o sociálních službách (§ 69) a provádějící vyhláška č. 505/2006 Sb., vyhláška, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách (§ 34), vymezují následující základní činnosti, které spadají do terénních programů:

1) Zprostředkování kontaktu se společenským prostředím

- činnosti, které klientům umožňují pochopit a následně realizovat vztahy v rámci společnosti

2) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí

- pomoc klientům při vyřizování záležitostí běžného charakteru (například komunikace s úřady)

- pomoc klientů v rámci opětovného navazování kontaktů s rodinou (včetně případnou upevňování). Podpora v rámci začleňování obecně.

- poskytování sociálně terapeutických činností s cílem získání a udržení schopností klienta v rámci jeho sociálních začleňování (sociální dovednosti)

- informační činnosti v rámci rizik související s rizikovým způsobem života klientů s cílem snížení až eliminace rizik z toho vyplývajících (například v rámci práce s uživatelem omamných látek, apod.)

Terénní programy pro jednotlivce v roce 2022 pracovali celkem s 397 klienty, kdy v roce 2022 bylo uzavřeno celkem 66 nových smluv. Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi pracovala celkem s 222 rodinami, kdy u 69 rodin se jedná o dlouhodobější zakázku a koncepční spolupráci (Výroční zpráva města Příbram za rok 2022, 2023).

Mimo uvedeného Centra sociálních a zdravotních služeb města Příbram, ve městě působí i další instituce, které se zaměřují na osoby bez přístřeší (případně osoby bez domova). Konkrétně se jedná například o Charitu Příbram, jež obdobě jako Centrum sociálních a zdravotních služeb města Příbram realizuje Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (služby pro rodiny s dětmi), kdy osobám bez přístřeší, a to prostřednictvím potravinové a materiální pomoci (Charita Příbram, 2024).

Důležité je taktéž zmínit organizaci Magdalenu, o. p. s., která se primárně zaměřuje zejména na prevenci a řešení závislostního chování, včetně doléčovacích programů, ale i

poskytování tréninkových bytů pro klienty organizace. Pro účely práce je nutné zmínit zejména terénní programy, které jsou de facto první službou, se kterou se uživatel návykových látek setká a služba je určena nejen pro uživatele návykových látek, ale i pro osoby, které se ocitly v sociálně tíživé situaci (například osoby bez přístřeší, patologické hráče, ale i osoby v nepříznivé psychosociální situaci (Magdalena – OPS, 2024).

Společně s terénními programy je podstatě zmínit i kontaktní centra organizace, které jsou zaměřeny například na výměnný injekční program, včetně distribuce zdravotnické materiálu. Nedílnou součástí je i individuální a rodinné poradenství. Kontaktní pracoviště taktéž umožňují klientovy využít hygienické zázemí a klientům poskytují potravinou pomoc z potravinové banky. Nutno podotknout, že oproti Nízkoprahovému dennímu centru a noclehárně Centra sociálních a zdravotních služeb města Příbram jsou terénní programy i kontaktní pracoviště určeny osobám starším 15 let (Magdalena – OPS, tamtéž).

Cílem terénních programů a kontaktních pracovišť je nejen předávání informací klientům v oblasti prevence a léčby závislosti, ale výměnný program (použitý materiál za sterilní, včetně sběru a likvidace v terénu), dále testování na přítomnost infekčních onemocnění (například HIV, hepatitida, apod.), krizová intervence a již uvedené služby dle § 23 zákona č. 108/2006 Sb., zákon o sociálních službách (Terénní programy, 2024).

Z hlediska koncepčního řešení problematiky osob bez přístřeší je nutné taktéž zmínit organizaci Lomikámen, o. p. s., a to zejména jejich terénní programy, které poskytují na Příbramsku. Nutno podotknout, že v tomto případě nehovoříme o sociální službě, ale o službě zdravotní, kdy terénní služba zajišťuje například doprovody k psychiatrům, realizace dohledu nad užíváním medikace, včetně aplikace injekcí a poskytování terénní krizové intervence (Lomikámen, 2024).

V oblasti řešení bezdomovectví má významnou úlohu sociální kurátor, který je začleněn pod Městský úřad města Příbram, konkrétně v rámci odboru sociálních věcí a zdravotnictví (oddělení sociální prevence a kurately). Význam sociálních kurátorů spočívá zejména v poskytování sociálních služeb s cílem komplexního řešení problémů klientů, kdy kurátoři aktivně vyhledávají potenciální klienty v jejich přirozeném prostředí (můžeme hovořit o depistážích), dále na základě podnětů od spolupracujících institucí a v rámci spolupráce s věznicemi (Jelínková, 2024).

3. Sonda do života osob bez přístřeší v kontextu sociálně patologických jevů

Praktická část práce byla realizována v rámci terénní sociální práce v lokalitách, kde je dle šetření Odboru sociálních věcí a zejména terénních služeb Centra sociálních zdravotních služeb města Příbram vyšší koncentrace osob bez přístřeší na území města Příbram. Cílem sondy je získat praktické informace o struktuře osob bez přístřeší a zejména informace v oblasti sociálně patologických jevů, které mají (mohou) mít dopad na koncepční práci s klienty. Tím je myšleno, že sociálně patologické jevy mohou jednoznačně znesnadňovat osobám bez přístřeší například vstup na trh práce (diskriminace v oblasti trestní minulosti). Dotazník obsahoval celkem 13 otázek, které se zaměřují nejen na zmíněnou strukturu a sociálně patologické jevy, ale otázky se zaměřují taktéž na spolupráci s konkrétními organizacemi, které se na pomoc osobám bez přístřeší zaměřují, jak je uvedeno v teoretické části bakalářské práce.

Samotné dotazníkové šetření (sonda) bylo v určité míře komplikováno nezájmem ze strany osob bez přístřeší se na šetření účastnit. V některých případech bylo patrné, že respondenti u některých otázek (zejména u otázek týkající se závislostí) mají tendenci si vymýšlet (doslova improvizovat) a někteří respondenti byli evidentně pod vlivem omamných látek, tudíž vyplňování dotazníku bylo v některých případech komplikované. V neposlední řadě většina respondentů požadovala formu úplaty ve formě (alespoň) cigaret. Získání, co největšího počtu respondentů bylo taktéž časově náročné, protože v některých případech nebylo možné osoby bez přístřeší dohledat, což v praxi znamenalo četné návštěvy lokalit, kde se osoby bez přístřeší nacházejí.

Smyslem sondy je i pomoci sociálním pracovníkům (pracovníkům v sociálních službách), ale i dalším příslušným institucím předat informace nejen o struktuře osob bez přístřeší v oblasti konkrétních sociálně patologických jevů, ale zejména pomoci v dalším rozvoji sociálních služeb v oblasti aktualizace metodik a cíleného školení zaměstnanců vykonávající přímou práci s klienty. Dílčím cílem je taktéž získat větší podporu ze strany města Příbram, a to v oblasti personálního zabezpečení provozu konkrétních institucí pracujících s touto cílovou skupinou. Dotazníkového šetření, respektive zmíněné sondy se zúčastnilo 40 respondentů z řad osob bez přístřeší a vychází z předpokladu, že více, jak 50 % respondentů vykazuje prvky sociálně patologických jevů, respektive v jejich chování je možné definovat nežadoucí chování, a to ve smyslu teoretické části práce. V neposlední řadě sonda

vychází z předpokladu, že více jak 60% osob bez přístřeší využívá služeb Nízkoprahové denního centra a Noclehány, respektive má o této sociálně službě povědomí.

Jinak řečeno, sonda je situována na základní aspekty života osob bez přístřeší, a to za účelem zjistit, zda osoby bez přístřeší nacházející se na území města Příbram vykazují sociálně patologické jevy (nežadoucí chování), tak jak je chápáno na základě společenského konsenzu a dle platných právních norem a jaké jsou jednotlivé četnosti výskytu nežadoucích společenských jevů.

První otázka dotazníku se týkala věku respondentů. Z odpovědí je patrné, že většina osob bez přístřeší je v produktivním věku. Otázkou zůstává realativní četnost osob bez přístřeší ve věku 18 – 29, z čehož vyplývá, že je nutné se zaměřit i na prevenci a osvětovou činnost, a to zejména v oblasti sociálně vyloučených lokalita (ubytoven) a v neposlední řadě na primární prevenci v rámci školských zařízení, případně v rámci ústavní výchovy.

Tabulka č. 1

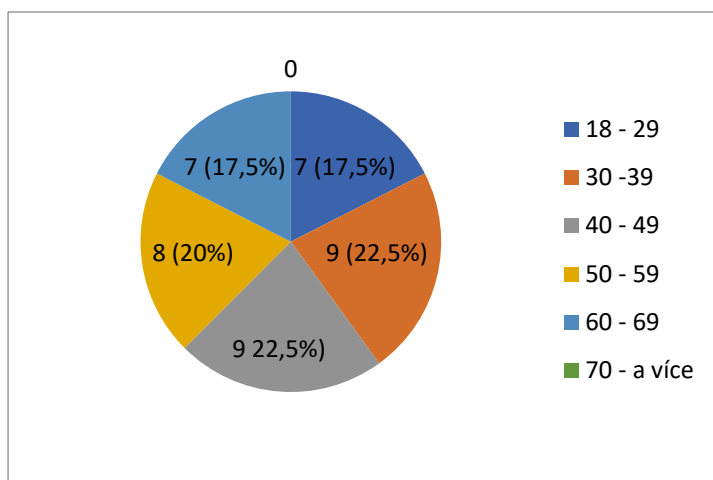
Věková hranice osob bez přístřeší

18 - 29	7	17,5%
30 -39	9	22,5%
40 - 49	9	22,5%
50 - 59	8	20,0%
60 - 69	7	17,5%
70 - a více	0	0,0%

zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 1

Věková hranice osob bez přístřeší.

zdroj: vlastní výzkum

V rámci otázky č. 2 (Jste aktuálně zaměstnaný(á)) de facto dominuje odpověď „ne“ a je možné říci, že nezaměstnanost je obecně jedním z aspektů problematiky bezdomovectví. Otázkou může být problematika práce „na černo“. Nutno ovšem podotknout, že v rámci rozhovorů při vyplňování dotazníků respondenti o této možnosti formy získání zdroje příjmu hovořit nechtěli, a pro účely sondy se nejedná o relativní informaci, kdy podstatnou informací je vysoká míra nezaměstnanosti obecně a s tím související nemožnost získání stabilního finančního příjmu pro účely řešení aktuální životní situace. Ze 40 respondentů jsou pouze 3 osoby zaměstnány (7,5%).

Tabulka č. 2

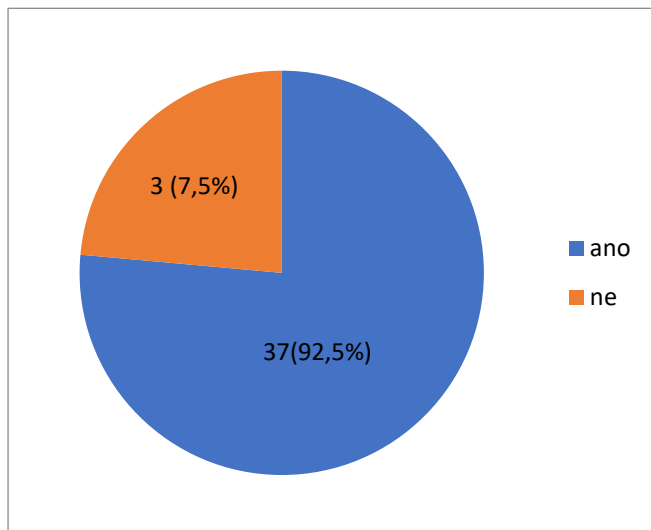
Aktuální zaměstnanost

ano	3	92,5%
ne	37	7,5%

zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 2

Aktuální nezaměstnanost

zdroj: vlastní výzkum

Otázka č. 3 (Jak dlouho jste nezaměstnaný(á)?) eviduje nejvíce odpovědi „více než 5 let“, konkrétně 29 respondentů (78%). Je nutné si uvědomit, jak rychle jedinec má tendenci ztratit pracovní návyky a v obecné rovině, jak komplikované je celkově aktivizovat osobu bez příštěší k návratu na trh práce (do společnosti obecně). Dlouhodobá nezaměstnanost indikuje několik problémů, a to nejen mimo konkrétní aktivitu jedince. Nutno podotknout, že pokud systém umožňuje, aby osoby měly příjem, a to bez jakékoliv aktivity, vzniká otázka, zda tento jev nemá markantní dopad na činnost sociálních pracovníků, kteří v určité míře nemohou bojovat proti nastavenému systému v podobě zneužívání dávek.

Tabulka č. 3

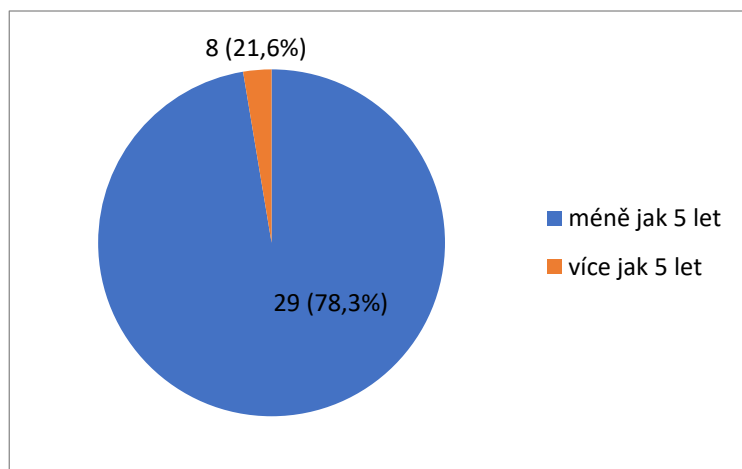
Délka nezaměstnanosti

méně jak 5 let	8	21,6%
více jak 5 let	29	78,3%

zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 3

Délka nezaměstnanosti

zdroj: vlastní výzkum

Otázka č. 4 (Jaký je Váš zdroj příjmů) v určité míře potvrzuje hypotézu (respektive zjištění v rámci otázky č. 3), kdy většina respondentů pobírá dávky v hmotné nouzi (konkrétně 61% respondentů), aby měli zajištěný relativně stálý příjem. Samozřejmě je nutné brát i v potaz u 5 respondentů uvedení invalidního důchodu jako formu příjmu (12%) s tím, že jeden respondent uvedl kombinaci příjmu ve formě invalidního důchodu a dávek v hmotné nouzi. Taktéž je nutné zohlednit odpověď „jiné“, ve které respondenti uvádějí například zdroj příjmu dary od lidí, které jsou distribuovány například v rámci potravinové pomoci či darováním šatů.

V tomto ohledu můžeme vycházet z předpokladu, že pokud jedinec není motivován k tomu, aby (v produktivním věku) si našel stálé zaměstnání a tím snížil závislost na dávkách hmotné nouzi, je těžké ze strany sociálních pracovníků intervenovat ke změně. Je patrné, že funguje aktivní politika zaměstnanosti, nicméně v oblasti řešení bezdomovectví stále dominuje spíše pasivní forma pomoci ze strany státu. Taktéž je možné konstatovat, že sociální pracovník může v tomto ohledu pouze aktivovat (motivovat) klienta k zajištění legálního příjmu prostřednictvím zaměstnání. Nicméně vzhledem k tomu, že sociální služby fungují na dobrovolné bázi (konkrétně Nízkoprahové denní centrum a Noclehárna), není prakticky možné jiným způsobem s klientem pracovat.

Tabulka č. 4

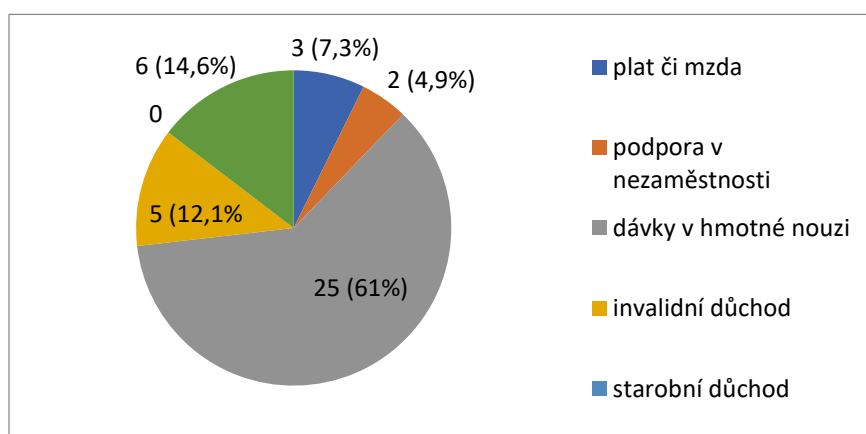
Zdroje příjmu

plat či mzda	3	7,3%
podpora v nezaměstnlosti	2	4,9%
dávky v hmotné nouzi	25	61,0%
invalidní důchod	5	12,1%
starobní důchod	0	0%
jiné	6	14,6%

zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 4

Zdroje příjmu

zdroj: vlastní výzkum

V rámci otázky č. 5 (Máte dluhy?) je roblematika dluhové situace u osob bez přístřeší zjevná. Dle získaných dat je patrné, že 35 respondentů je dluhy zatíženo (88%), z nichž 22 respondentů (55%) dluhy neřeší, a 12 respondentů nemá dluhy zmapované (30%). Na druhou stranu je pozitivní, že 13 respondentů svojí dluhovou situací řeší (33%). Pokud ze zjištěných dat vyplývá, že 3 respondenti jsou aktuálně zaměstnáni a 5 respondentů pobírá invalidní důchod, tak rozhodně je zde prostor skutečně dluhovou situaci řešit. Důležitým údajem je nicméně fakt, že zmíněných 33% respondentů je motivováno k aktivnímu řešení dluhové situace.

Zaměstnání a řešení dluhů je úzce provázáno, tudíž je patrné, že oba fenomény je nutné řešit souběžně, a to zejména i z hlediska, kdy Centrum sociálních a zdravotních služeb města Příbram disponuje sociální poradnou, v rámci které je možné problematiku (v tomto případě) předluženosti, řešit.

Tabulka č. 5

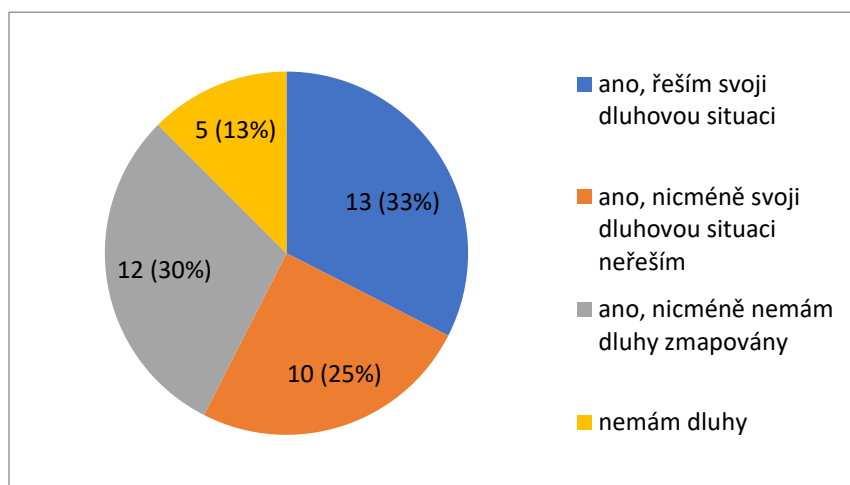
Dluhová situace

ano, řeším svoji dluhovou situaci	13	33%
ano, nicméně svoji dluhovou situaci neřeším	10	25%
ano, nicméně nemám dluhy zmapovány	12	30%
nemám dluhy	5	13%

zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 5

Dluhová situace

zdroj: vlastní výzkum

Kriminalita je obecně považována za jeden z nejvíce nežadoucích patologických jevů ve společnosti. Na otázku č. 6, (Byl(a) jste někdy odsouzen(a) za trestnou činnost) odpovědělo 17 respondentů (42,5%), že bylo odsouzeno za trestný čin. Z hlediska konkrétních trestných činů převažují krádeže (majetková trestná činnost), a to konkrétně u 7 respondentů (41%). Níže uvedený graf č. 6 uvádí přímé odpovědi ze strany respondentů a je možné říci, že ostatní trestná činnost je zastoupena v jednotkách. Dva respondenti neuvedli, za jaký trestní čin byli odsouzeni a dva respondenti uvádí, že spáchali více trestných činů (neuvádí konkrétní případy). Jeden z respondentů uvedl jako trestný čin „Svatá hora“, nicméně dále nechtěl rozvíjet a specifikovat.

Za určitých podmínek je možné říci, že zejména mejitková trestná činnost může být chápána jako zdroj příjmů u osob bez příštřeší, nutno ovšem podotknout, že dotazník tuto problematiku dále nezkoumá a není možné pro účely sondy jednoznačně potvrdit.

Tabulka č. 6

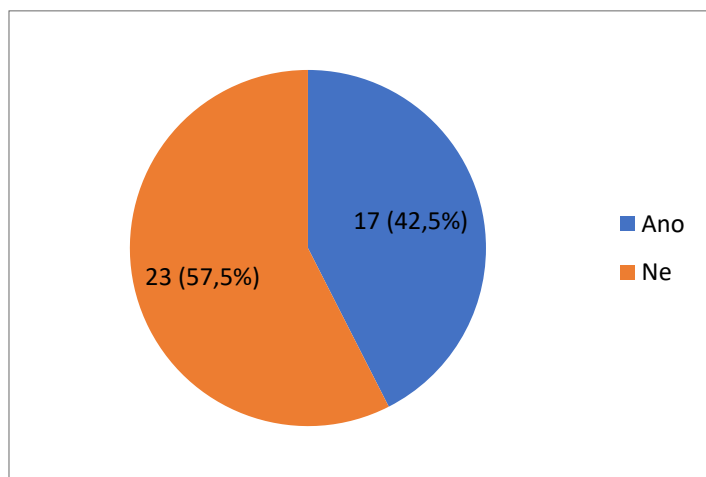
Trestná činnost

Ano	17	42,5%
Ne	23	57,5%

zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 6

Trestná činnost

zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 7

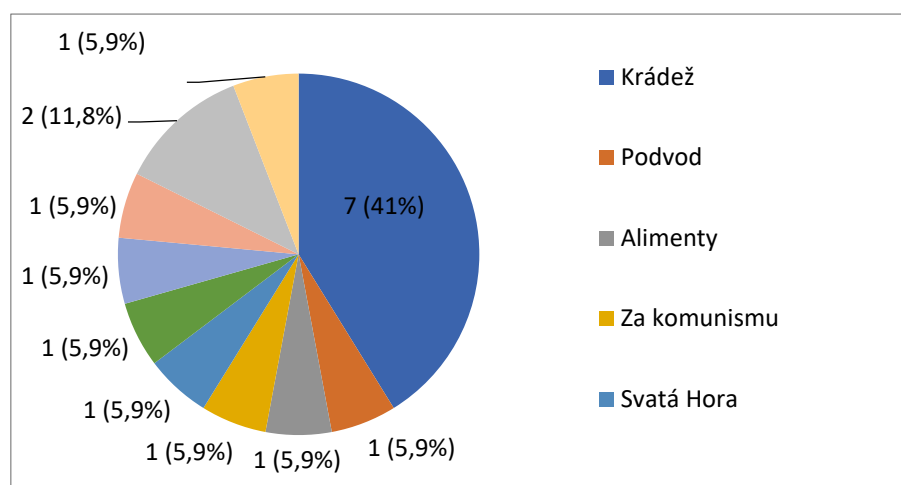
Druhy trestné činnosti

Krádež	7	41%
Podvod	1	5,9%
Alimenty	1	5,9%
Za komunismu	1	5,9%
Svatá Hora	1	5,9%
Moc trestných činů jsem měl	1	5,9%
řízení bez řidičáku	1	5,9%
Různé	1	5,9%
Neuvedeno	2	11,8%
El paso	1	5,9%

zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 7

Druhy trestné činnosti

zdroj: vlastní výzkum

Obecně je možné definovat, že výkon trestu odnětí svobody je v ČR represivním trestem s cílem napravit jedince. V učitě míře se jedná o krajní řešení v případě recidivy a neúčinnosti alternativních trestů, kdy jedinec nedodrží zákonem stanovené dohody. V rámci otázky č. 7 (Byl(a) jste někdy ve výkonu trestu odnětí svobody) bylo zjištěno, že 12 respondentů (30%) bylo ve výkonu trestu odnětí svobody. Pokud tento údaj porovnáme s předchozí otázkou, je patrné, že z celkového počtu 40 respondentů bylo 17 respondentů (42,5%) odsouzeno za trestný čin, z nichž 12 respondentů (70,5%) bylo i ve výkonu trestu

odnětí svobody. Vzhledem k údajům v rámci předchozí otázky je možné se domnívat, že uložení výkonu trestu odnětí svobody bylo zejména za majetkovou trestnou činnost.

Tabulka č. 8

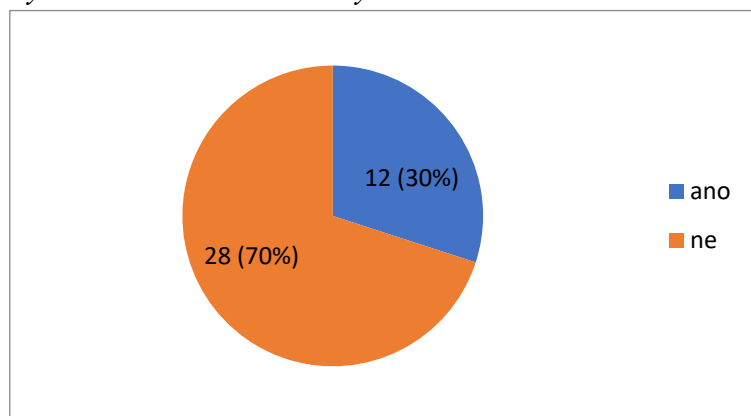
Výkon trestu odnětí svobody

ano	12	30%
ne	28	70%

zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 8

Výkon trestu odnětí svobody

zdroj: vlastní výzkum

Otázka č. 8 (Je proti Vám aktuálně vedení trestní řízení?) měla za cíl zjistit, zda je proti respondentům aktuálně vedeno trestní řízení, respektive zda se dopouštění recidivy či zda mají tzv. problém se zákonem, což může mít dopad na přístup v rámci sociální práce. Kladně odpovědělo 5 respondentů (12,5%). Z údajů je možné odvodit, že 29% respondentů s trestnou činností se de facto dále dopouští páčání trestné činnosti, respektive jsou obviněni z páčání trestné činnosti.

Tabulka č. 9

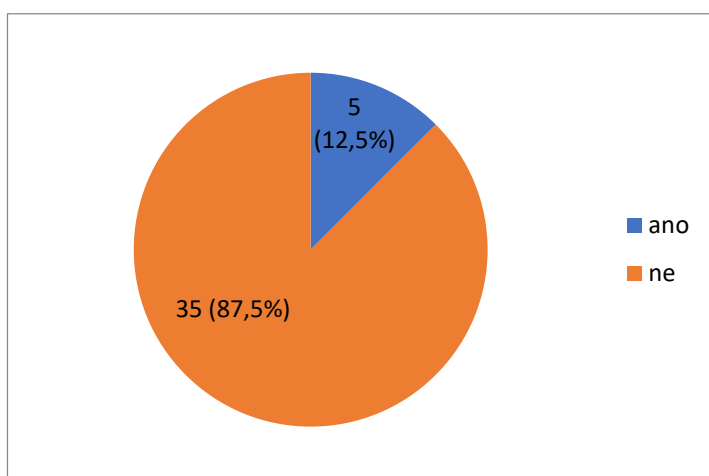
Trestní řízení

ano	5	12,5%
ne	35	87,5%

zdroj: vlastní výzkum

Graf. 9

Trestní řízení

zdroj: vlastní výzkum

Jak uvádí Mulpachr (2019), nikotinismus je obecně závislostní chování, které společnost toleruje. Můžeme říci, že nikotinismus v určité míře k osobám bez přístřeší patří, i když samozřejmě není pravidlem. Samozřejmě je nutné brát v potaz, že z hlediska omezených finančních zdrojů u osob bez přístřeší, je zajímavé sledovat počet vykouřených cigaret denně. Nutno podotknout, že dotazník přímo neřeší, zda se respondenti cigarety přímo kupují či využívají formu žebrání či tzv. sbírají nedopalky, ze kterých následně cigarety „vyrábí“. Z otázky č. 9 vyplývá (Užíváte nikotin?), že 33 respondentů (83%) cigarety užívá, z nichž 5 respondentů (13%) užívá cigarety příležitostně. Otázka nesměřuje přímo na závislostní chování, respektive nehodnotí, zda je jedinec na nikotinu závislý, nicméně tuto skutečnost je možné odvodit z procentuálního vyjádření počet cigaret/den.

Tabulka č. 10

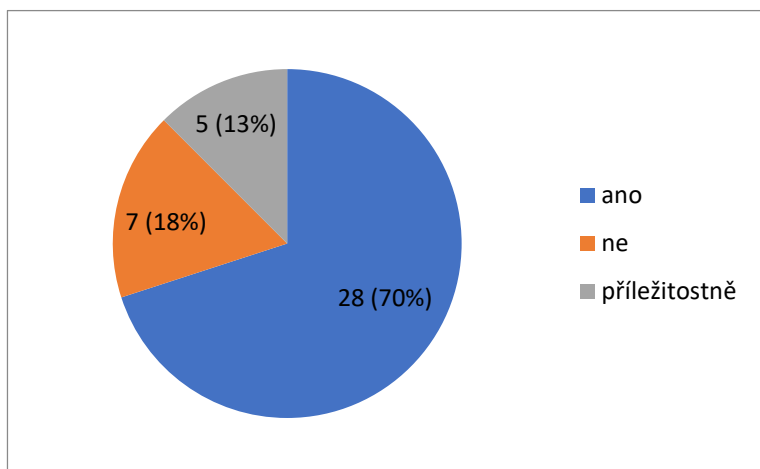
Nikotinismus

ano	28	70%
ne	7	18%
příležitostně	5	13%

zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 10

Nikotinismus

zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 11

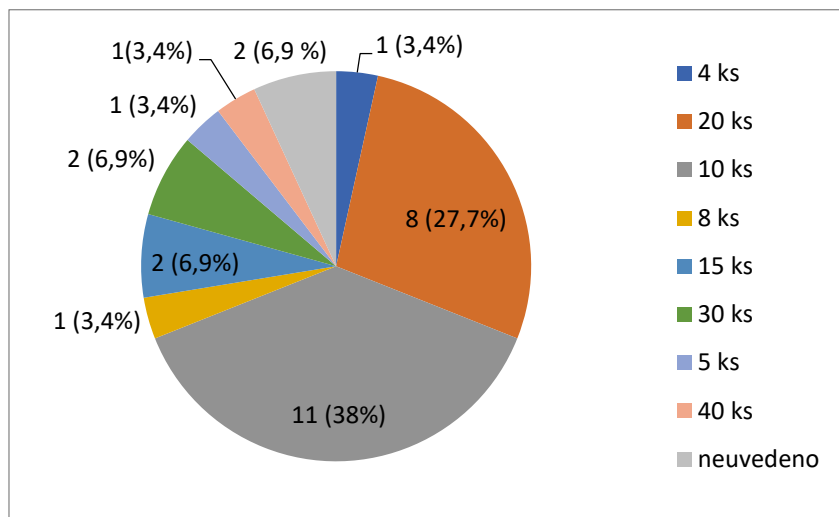
Spotřeba cigaret

4 ks	1	3,4%
20 ks	8	27,7%
10 ks	11	38,0%
8 ks	1	3,4%
15 ks	2	6,9%
30 ks	2	6,9%
5 ks	1	3,4%
40 ks	1	3,4%
neuveдено	2	6,9%

zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 11

Spotřeba cigaret

zdroj: vlastní výzkum

Otázka č. 10 (Užíváte alkohol?) taktéž směřovala k problematice závislostního chování, a zaměřovala se konkrétně na problematiku alkoholismu, respektive užívání alkoholických nápojů. Je nutné si uvědomit, že například Nízkoprahové denní centrum a Noclehárna má nulovou toleranci na alkohol, tudíž využívání služeb je v tomto úhlu pohledu striktně vymezeno (tato podmínka je patrná i v rámci ostatních sociálních služeb, kdy odmítnutí poskytnutí sociální služby může být právě na základě podezření na užití alkoholu – výjimku mohou samozřejmě tvořit adiktologické služby). Ze zjištěných údajů je patrné, že 16 respondentů (40%) užívá alkohol pravidelně a 11 respondentů (27,5%) příležitostně. Pro vyplňování dotazníků někteří respondenti přiznali, že si alkohol v podstatě rozloží v průběhu dne tak, aby následně mohli využít služeb Noclehárny.

Níže uvedený graf č. 13, který je zaměřen na konkrétní alkoholické nápoje vychází z reálných odpovědí respondentů, přičemž někteří uváděli alkoholických nápojů více. Nejčastěji se vyskytujícími alkoholickými nápoji byly pivo (19%) a víno (23%).

Tabulka č. 12.

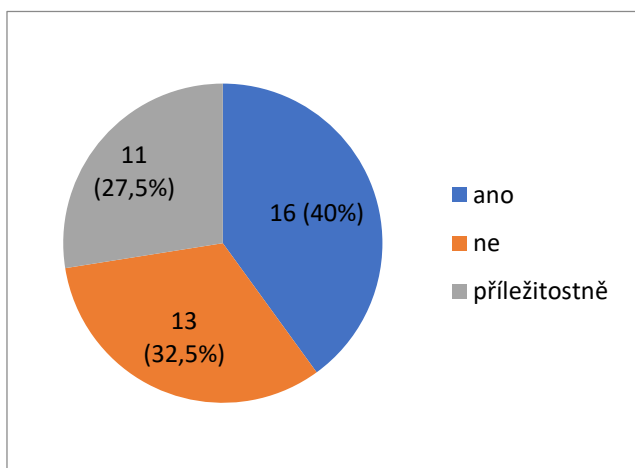
Užívání alkoholu

ano	16	40%
ne	13	32,5%
příležitostně	11	27,5%

zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 12

Užívání alkoholu

zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 13

Druhy alkoholických nápojů

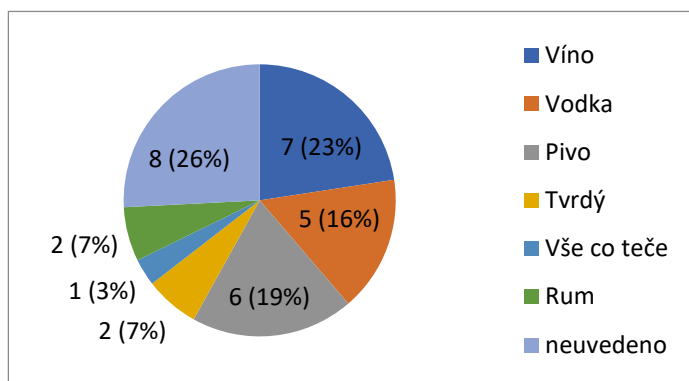
Víno	7	23%
Vodka	5	16%
Pivo	6	19%
Tvrký	2	7%
Vše co teče	1	3%
Rum	2	7%
neuveдено	8	26%

zdroj: vlastní výzkum

Graf. č. 13

Druhy alkoholických nápojů

zdroj: vlastní výzkum

Poslední otázka týkající se závislostního (látkového) chování, byla především zaměřená na tvrdé drogy či jiné látky ovlivňující chování. Drogy jsou často jednou z příčin bezdomovectví. Dotazníkové šetření opětovně neřeší příčiny bezdomovectví, nicméně pro efektivní práci s klienty je nutné tuto informaci brát v potaz při sestavování individuálního plánu klienta a zejména v rámci spolupráce s ostatními organizacemi zaměřující se na závislostní typy chování. Ze získaných údajů vyplývá, že 11 respondentů užívá jiné návykové látky (28 %) a 3 respondenti (8 %) užívá jiné návykové látky příležitostně.

V grafu č. 15 jsou následně taxativně uvedeny odpovědi ze strany respondentů, kdy nejčastější zastoupení má pervitin (34%) a mariuahana (20%). Některé odpovědi v tomto ohledu i korespondují se stavem respondenta.

Tabulka č. 14

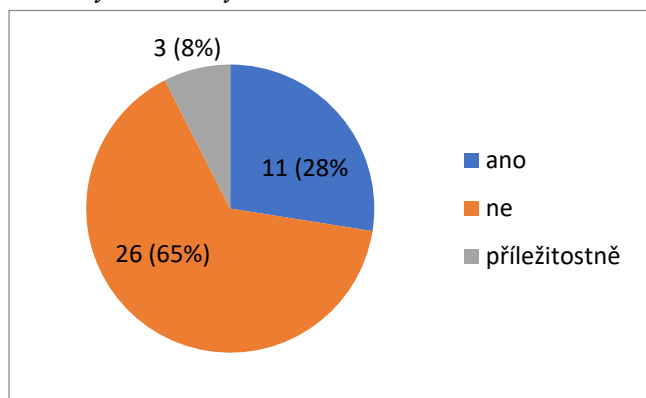
Jiné návykové látky

ano	11	28%
ne	26	65%
příležitostně	3	8%

zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 14

Jiné návykové látky

zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 15

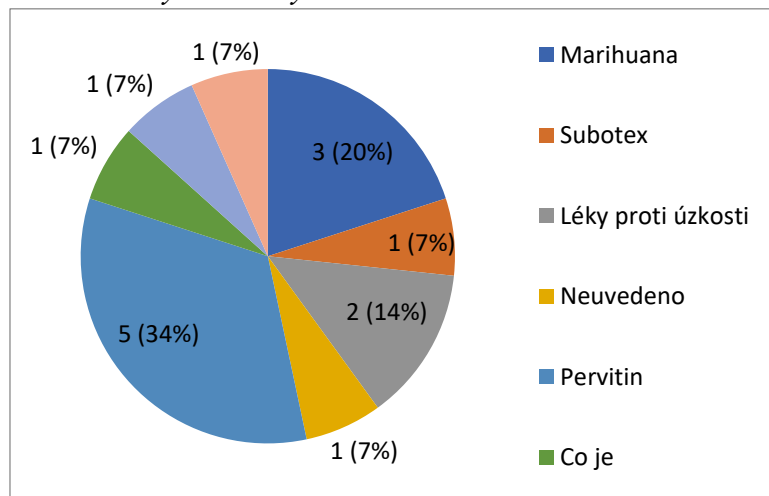
Užívané návykové látky

Marihuana	3	20%
Subotex	1	7%
Léky proti úzkosti	2	14%
Neuvedeno	1	7%
Pervitin	5	34%
Co je	1	7%
To žlutý a ostatní různobarevné	1	7%
Kokain	1	7%

zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 15

Užívané návykové látky

zdroj: vlastní výzkum

Pro účely bakalářské práce a zejména pro další sociální práci (včetně osvětové činnosti a propagace služeb sociální prevence) je významná otázka č. 12, v rámci které jsou respondenti dotazováni, zda využívají přímo služeb Nízkoprahové denního centra a noclehárny. Vzhledem k zastoupení kladné odpovědi ze strany 30 respondentů (75%) je možné konstatovat, že Nízkoprahové denní centrum a Noclehárna (sociální služba přímo určené pro osoby bez domova) má své místo v rámci systému sociálních služeb města Příbram. Nutno podotknout, že i zastoupení odpovědi, kdy respondenti sociální služby nevyžívají je patrné, že mají o sociální službě povědomí. Dotazník již neřeší důvody, proč respondenti služeb nevyžívají, tudíž je otázkou, zda příčinou je například závislost na alkoholu či relativně striktní vnitřní pravidla zařízení.

Tabulka č. 16

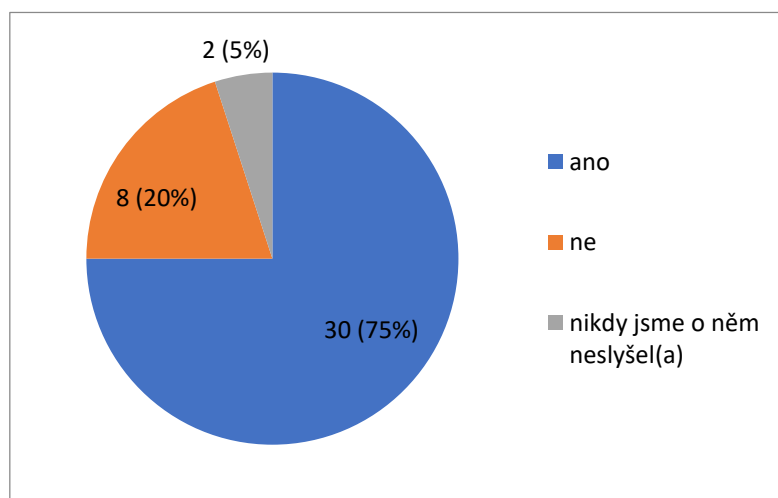
Využívání služeb NDCaN

ano	30	75%
ne	8	20%
nikdy jsme o něm neslyšel(a)	2	5%

zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 16

Využívání služeb NDCaN

zdroj: vlastní výzkum

Závěrečná otázka byla zaměřena na propojenost mezi službami zaměřující se pomoc osobám bez přístřeší, respektive zjišťovala, zda respondenti využívají i jiných služeb, než Nízkoprahové denní centra a Noclehárny. Z výsledků je patrné, že osoby bez přístřeší využívají nejvíce Charitu Příbram (15%), a to případně v kombinaci s Terénními programy pro jednotlivce (10%). V tomto ohledu se nicméně vyskytuje otázka, zda tak není činěno pouze za účelem využívání potravinové pomoci, kdy by následně tato bilaterální spolupráce byla ve své podstatě kontraproduktivní. Ostatní sociální služby jsou zastoupeny relativně rovnoměrně. Určitým překvapením je neexistující spolupráce s organizací Lomikámen, z. s., která se zaměřuje na osoby s duševními poruchami.

Tabulka č. 17

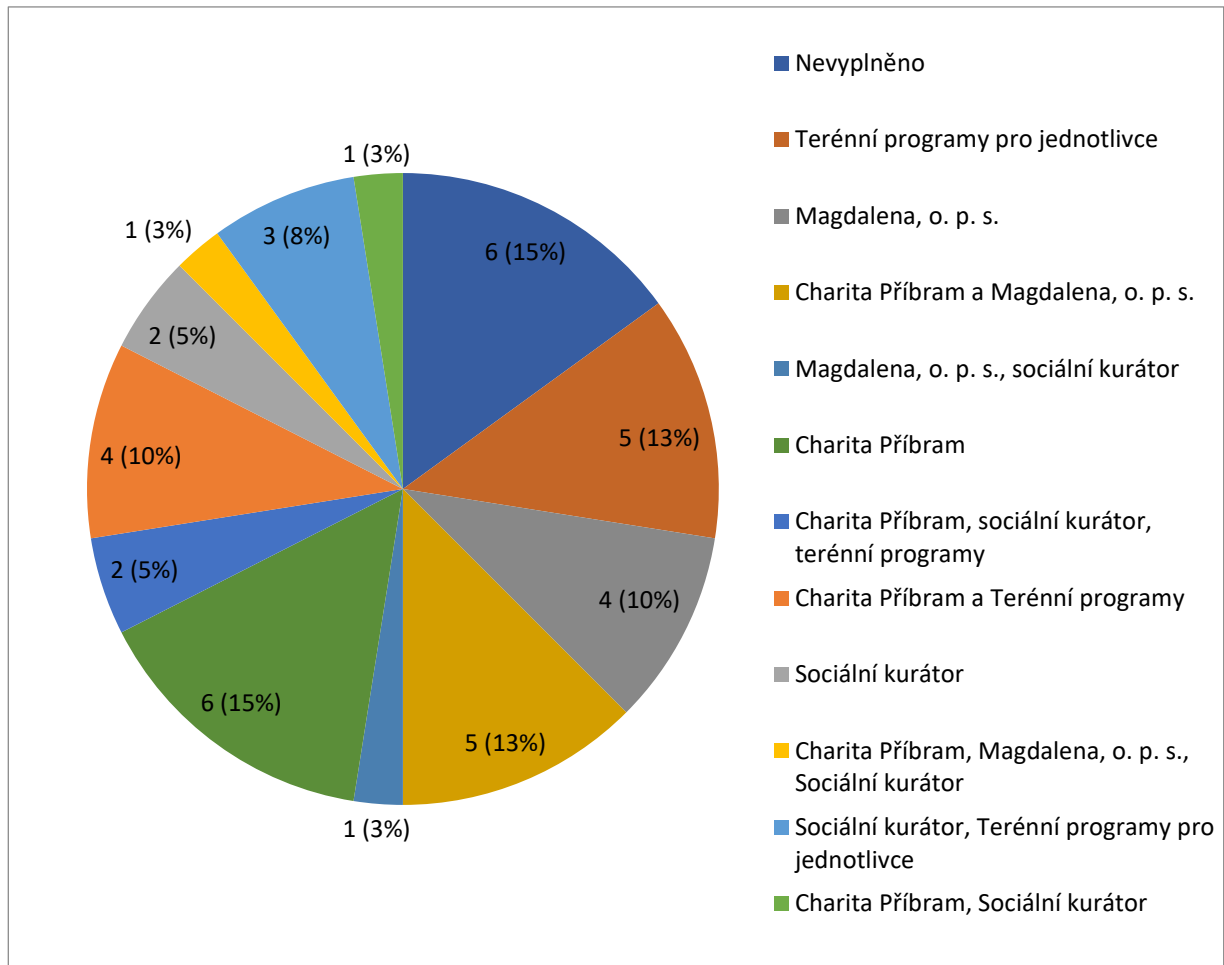
Spolupráce s ostatními organizacemi

Nevyplněno	6	15%
Terénní programy pro jednotlivce	5	13%
Magdalena, o. p. s.	4	10%
Charita Příbram a Magdalena, o. p. s.	5	13%
Magdalena, o. p. s., sociální kurátor	1	3%
Charita Příbram	6	15%
Charita Příbram, sociální kurátor, terénní programy	2	5%
Charita Příbram a Terénní programy	4	10%
Sociální kurátor	2	5%
Charita Příbram, Magdalena, o. p. s., Sociální kurátor	1	3%
Sociální kurátor, Terénní programy pro jednotlivce	3	8%
Charita Příbram, Sociální kurátor	1	3%

zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 17

Spolupráce s ostatními organizacemi

zdroj: vlastní výzkum

Diskuze k praktické části

Z uvedených získaných dat je patrné, že respondenti (osoby bez přístřeší) vykazují sociálně patologické chování, tak jak je uvedeno v teoretické části bakalářské práce. Z hlediska sociálně patologického chování (sociálně deviantního chování) se sonda zaměřila zejména na kriminalitu a závislostní chování. V teoretické části práce zmíněná prostituce (na kterou lze spíše nahlížet v morálním kontextu) byla cíleně z dotazníku vypuštěna, a to na doporučení sociálních pracovníků pracujících s osobami bez přístřeší. Důvodem byla případná stigmatizace vzhledem k nízkému zastoupení žen mezi osobami bez přístřeší na území města Příbram (viz „Zpráva o aktuální situaci osob bez domova ve městě Příbram, 2023“). Z tohoto důvodu se sonda nedotazuje ani na pohlaví, pokud by výsledky byly „šířeny“ v rámci veřejnosti města Příbram, a to z důvodu zjevného bezdomovectví.

Jak je uvedeno v teoretické části bakalářské práce, kriminalita je de facto nejzávažnější sociálně patologický jev pro společnost. Je důležité si uvědomit, že prakticky polovina respondentů spáchala trestný čin, a to zejména majetkové povahy. Zde vzniká otázka, zda u osob bez přístřeší skutečně nemůžeme chápat trestnou činnost jako určitý zdroj obživy, ale v neposlední řadě i způsob života (koneckonců jako dobrovolné bezdomovectví obecně). Tuto hypotézu potvrzují i data týkající se výkonu trestů odnětí svobody, a zda je proti respondentům aktuálně vedeno trestní řízení.

S trestní činností je úzce propojena problematika závislostního chování (pro účely práce látkové závislosti), kdy závislost může mít dopad na případné páchaní trestné činnosti. Ze získaných dat vyplývá, že závislosti se u osob bez přístřeší vyskytují v relativně četné míře a převažuje užívání alkoholu a nikotismus. Nutno podotknout, že ostatní látky jsou zastoupeny v relativně nižším počtu. Tento jev je samozřejmě ovlivněn dostupností alkoholu a tabaku obecně. Významným aspektem je taktéž omezený příjem osob bez přístřeší, kdy tzv. tvrdé drogy jsou méně dostupné a zejména dražší, než zmíněný alkohol a tabák.

Na druhou stranu je nutné zmínit, že ze sondy přímo nevyplývá, že 50% respondentů vykazuje prvky sociálně patologických jevů. Jinak řečeno, praktická část potvrzuje, že u respondentů (osob bez přístřeší) je možné identifikovat sociálně patologické jevy, nicméně nikoliv v četnosti, jak bylo stanoveno v hypotéze. Zastoupení sociálně patologických jevů se pohybuje pod předkládaných 50%.

Město Příbram má rozsáhlou síť sociálních služeb, které se přímo zaměřují na osoby bez přístřeší. Jinak řečeno, osoba bez přístřeší má možnost svoji aktuální situaci řešit komplexně. Primární organizací (zařízením), která se zaměřuje na pomoc osobám bez přístřeší (osobám

v krizi obecně) je Nízkoprahové denní centrum a Noclehárna. Vzhledem k tomu, že 75 % respondentů službu využívá, je možné konstatovat, že sociální služba má stěžejní postavení v řešení životní situace osob bez přístřeší. Dle nastavení sociální služby (viz teoretická část bakalářské práce) se zařízení zaměřuje na akutní pomoc osobám v krizi, tzn., že osobám jsou poskytovány základní služby, které jsou v podstatě zaměřeny na zajištění existence. Je nutné si uvědomit, že pokud pracujeme s osobou bez přístřeší, a to ve snaze najít komplexní řešení sociální situace, je nutné nejprve zajistit základní potřeby klienta, a až poté můžeme s osobami řešit ostatní záležitosti týkající se jeho „prostupnosti“ v rámci společnosti obecně, včetně případného napojení na další poskytovatele sociálních služeb.

Nutno ovšem podotknout, že všechny zmíněné služby fungují na dobrovolné bázi, tzn., že není možné klienta (osobu bez přístřeší) nutit ke změně životní situace, pokud klient sám není motivován svojí životní situací řešit. Pokud sociální služby nabídnou klientovi (za dodržení podmínek konkrétní služby) sociální a materiální pomoc, jež klientovi umožní zajistit základní podmínky pro existenci, vyvstává problematika řešení dobrovolného bezdomovectví, případně neochotu klienta situaci řešit. V tomto případě služby následně plní roli, ve které se v podstatě jedná o udržení stávajícího stavu klienta, respektive aby nedošlo k propadu v rámci jeho životní situace, což může být pro sociální pracovníky v určité míře frustrující v tom smyslu, že v dlouhodobém hledisku nevidí u klienta posun v rámci jeho životní situace. Ze získaných dat může i vyplývat, že aktuálně nastavený sociální systém (plošně) má dopad na závislost klientů na sociálních službách, respektive v určité míře buduje závislost klientů na sociálních dávkách. Nemluvíme zde o represivních nástrojích, nicméně aktuálně nastavená pasivní politika zaměstnanosti obecně umožňuje klientům setrvávat v aktuální životní situaci a de facto je nemotivovuje ke změně. Oproti tomu, aktivní politika zaměstnanosti má nástroje, jak klienta motivovat, nicméně na úkor pasivní politiky zaměstnanosti.

Nutnost realizovat komplexní sociální (včetně multidisciplinární) práci s klientem, sonda jednoznačně potvrzuje. Pokud se blíže zaměříme na výsledky v oblasti dlouhodobé nezaměstnatosti, včetně dluhové situace, tak právě komplexní přístup ke klientovi je základem pro jeho posun. Obecně je možné říci, že aby klient (osoba bez přístřeší) získal bydlení, musí nejprve získat stabilní příjem. Pokud získá stabilní příjem (v tomto ohledu zejména ze zaměstnání) může řešit svojí dluhovou situaci. Je nutné si uvědomit, že osoby bez přístřeší ztrácí dlouhodobě návyky pro soužití ve společnosti. Aby bylo možné řešit výše uvedené, je nutné nejprve klienta stabilizovat, následně rozvíjet měkké dovednosti potřebné k resocializaci v rámci společnosti a až následně je možné začít řešit dostupné akvity (bydlení,

zaměstnání, řešení dluhové situace, apod.). Nutno podotknout, že město Příbram se všemi těmito prostředky a nástroji disponuje a je patrné, že primárně je nutné pracovat s motivací a postoji konkrétního klienta (tzv. softskills), a právě z tohoto důvodu je nutné sociální pracovníky cíleně vzdělávat.

Otázka propojenosti a spolupráce s ostatními sociálními službami (poskytovateli sociálních služeb) může být ale i v určité míře diskutabilní, a to zejména v oblasti duplicity poskytování sociálních služeb (materiální pomoc). Na základě zjištěných údajů vyplývá, že mezi organizacemi musí nutně fungovat multidisciplinární spolupráce a situace klienta řešit na bázi „case managementu“, aby nedocházelo ke zmíněnému duplicitnímu poskytování sociální služby. Poskytované sociální služby by měly být koordinovány prostřednictvím Odboru sociálních věcí a zdravotnictví, jenž by měl i převzít roli koordinátora a činnost jednotlivých organizací zaštitovat.

Realizovaná sonda potvrdila, že pomoc osobám bez přístřeší musí probíhat na multidisciplinární úrovni a zejména musí být zaměřena na kvalitativní aspekty sociální práce. Sonda pouze nicméně dává základní informace ke struktuře osob bez přístřeší nacházející se na území města Příbram (respektive základní informace týkající se sociálně patologických jevů) a měla by být základem pro další práci s osobami bez přístřeší a zejména se zaměřit na individuální potřeby jednotlivých osob (respondentů). Je důležité si uvědomit, že každý klient (osoba bez přístřeší) má své individuální potřeby a nelze tut cílové skupinu sociální práce zobecňovat a bagatelizovat. Sonda taktéž potvrdila významnou úlohu jednotlivých sociálních služeb na území města Příbram, a to zejména v podobě Nízkoprahového denní centra a Nocleháry (spadajícího pod Centrum sociálních a zdravotních služeb města Příbram), které je v podstatě základní institucí, na níž se mohou osoby bez přístřeší obrátit a začít řešit svoji aktuální životní situaci.

Závěr

Bezdomovectví či problematika osob bez přístřeší je jednoznačně diskutovaným fenoménem dnešní doby. Paradoxem je situace, kdy výskyt bezdomovectví je již zmíněn v Bibli (sociální vyloučení obecně), nicméně represivní forma minulého režimu způsobila, že bezdomovectví přestalo existovat, respektive si uchovávalo svoji latetní podobu.

Je to právě vývoj společnosti, který klade na jedince stále nové požadavky. Stejně tak je tomu i v případě sociálních služeb, které musí reagovat na celospolečenské změny, jež mají následně dopad na sociální situaci jedince. Jinak řečeno, s tím, jak se mění společnost, musí se měnit i sociální služby a přizpůsobovat se stále novým problémům klientů (novým životním situacím).

Samozřejmě není možné definovat, že bezdomovectví vzniká pouze na základě společenských změn vyvíjející tlak na jedince, jenž v důsledku může rezignovat a vydat se v podstatě nihilistickou cestou. Je nutné si uvědomit, že každý jedinec vykazuje unikátní soubor vlastností, schopností a dovedností, které utváří jeho osobnost. Ať už jsou příčiny vzniku bezdomovectví jakékoliv, sociální pracovník musí vždy ke klientovi přistupovat individuálně a není možné vždy zobecňovat.

Sociálně patologické jevy (či sociálně deviantní jevy a chování) je součástí společnosti od začátku její historie, stejně tak jako pojem bezdomovectví, respektive sociální forma vyloučení ze společnosti. Stejně jako v případě společnosti dochází k vývoji společensky patologických jevů. Můžeme říci, že základ sociálně patologických jevů zůstává de facto konstantní, nicméně dochází k jeho rozvoji, a to na základě nových technologií, včetně rozvoji informační společnosti. Sociálně patologické jevy jsou jednoduše nežadoucím chováním, které společnost odsuzuje a často dochází k porušování platných společenských norem.

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, zda osoby bez přístřeší na území města Příbram jsou nositeli sociálně patologických jevů, tak jak je vymezeno v teoretické části a v neposlední řadě, zda mají povědomí o službách, které jsou zaměřeny na tuto cílovou skupinu sociální práce. Vzhledem k počtu respondentů nebylo možné realizovat standardní kvantitativní výzkum, a to i s ohledem na celkový počet osob bez přístřeší nacházející se na území města Příbram. Z tohoto důvodu byla zvolena tzv. „sonda“, která mapuje sociálně patologické jevy u respondentů, včetně jejich povědomí o dostupných sociálních službách pracujících s osobami bez přístřeší.

Z výsledků zmíněné sondy je patrné, že osoby bez přístřeší na území města Příbram jsou nositeli sociálně patologických jevů vymezených v rámci teoretické části práce (nutno ovšem podotknout, že nikoliv v takovém procentuálním zastoupení, jak stanovovala hypotéza) a většina z nich má povědomí o sociálních službách zaměřujících se na jejich pomoc. Na základě celkového popisu sociálních služeb, který realizující svojí činnost (nejen) na území města Příbram je možné konstatovat, že Příbram má jednoznačně efektivně vytvořený systém sociálních služeb, které se navzájem doplňují a z koncepčního hlediska je zde stále prostor pro rozvoj, a to zejména v rámci Nízkoprahové denního centra a Noclehárny, jakožto stěžejní instituce v rámci prvotního kontaktu osoby, která se obecně dostane do krize a je nutné její situaci řešit.

Demografický vývoj bude mít pravděpodobně dopad na měnící se strukturu osob bez přístřeší, stále dochází k rozvoji nežádoucího rozvoje látkových závislostí (respektive vznikají nové návykové látky), mění se i způsob páchaní trestných činů, včetně rozvoje problematiky alternativních trestů jako reakce na tento jev. V neposlední řadě se zvyšuje procento osob s duální diagnózou, které mají statut osoby bez přístřeší.

Právě z tohoto důvodu je nutné se cíleně zaměřit na povinné vzdělávání pracovníků, jak ukládá zákon o sociálních službách. Sociální pracovníci musí být připraveni na nové výzvy a získávat nové dovednosti a schopnosti, aby práce s měnící se klientelou byla, co nejefektivnější. Formální vzdělání umožňuje sociálním pracovníkům vykonávat dle zákona o sociálních službách sociální práci, nicméně je to právě neformální vzdělávání, které jejich kvalifikaci prohlubuje a zejména umožňuje být připraven na stále nové výzvy v oblasti sociálních služeb.

Nutno ovšem podotknout, že praktická část se zaměřovala na zjevné bezdomovectví. Z tohoto důvodu není možné podcenit preventivní činnost v oblasti skrytého a potenciálního bezdomovectví. Pokud hovoříme o městě Příbram, občas můžeme zaslechnout, že se nazývá „město ubytoven“. V praxi se jedná o situaci, kdy bývalé ubytovny sloužící historicky zejména pro horníky se na základě vývoje staly sociálně vyloučenými lokalitami. Právě sociálně vyloučené lokality mohou generovat osoby bez přístřeší za předpokladu, že jedinec není schopen plnit „požadavky“ těchto ubytoven a dochází k dalšímu sociálnímu vyloučení, které může mít až fatální podobu. Samotné město Příbram není vlastníkem těchto objektů, tudíž jediným nástrojem jsou právě sociální služby preventivního charakteru, které mají za cíl nejen monitorovat situaci, ale zejména realizovat preventivní a v podstatě i krizové intervence, a to samozřejmě nejen v oblasti jedinců, ale zejména i v kontextu rodin.

Pokud shrneme všechny dostupné informace v rámci této bakalářské práce, můžeme konstatovat, že bezdomovectví je společenský fenomén, který v lidech může vzbuzovat ambivalentní emoce. Bezdomovectví není možné v rámci aktuálního nastavení ekonomiky jednoznačně vyřešit, což je zejména dáno i existencí tzv. dobrovolného bezdomovectví. Bezdomovectví je fenomén, který má blízko k sociálně patologickému chování, respektive bezdomovectví je jednoznačně se sociálně patologickými jevy provázáno, avšak rozhodně se nejedná o samostatný společensky patologický jev i když je zřejmé, že v některých případech obsahuje nežadoucí chování a jevy.

Výsledky této práce mají sloužit zejména jako informativní materiál, se kterým je nutno dále pracovat a ideálně navázat kvalitativním výzkumem, případně se zaměřit přímo na úskalí výkonu sociální služby, a to ze strany sociálních pracovníků a dalších osob, kteří s osobami bez přístřeší pracují.

Seznam literatury

Knížní zdroje:

1. Bělík, V., Hoferková, S., Kraus, B., et kol. (2017) *Slovník sociální patologie*. Grada.
<https://www.bookport.cz/kniha/slovník-socialni-patologie-3983/>
2. Fischer, S., Škoda, J. (2014) *Sociální patologie. Závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. (2. Vyd.). Grada
<https://www.bookport.cz/kniha/socialni-patologie-1116/>
3. Klepáčková, O., Krejčí, Z., Černá M. (2020) *Trauma-informovaný přístup v sociální práci*. Grada.
<https://www.bookport.cz/kniha/trauma-informovany-pristup-7255/>
4. Jandourek, J. (2009) *Úvod do sociologie*. (2. Vyd.). Portál.
<https://www.bookport.cz/kniha/uvod-do-sociologie-3274/>
5. Jandourek, J. (2012) *Slovník sociologických pojmů*. Grada.
<https://www.bookport.cz/kniha/slovník-sociologických-pojmu-1973/>
6. Matoušek, O., a kol. (2011) *Sociální služby*. Portál
7. Matoušek, O., a kol. (2012) *Základy sociální práce* (3. vyd.). Portál.
8. Pěnkava, P., (2013) Bezdomovectví. In Matoušek (Ed.), *Encyklopedie sociální práce*. (s. 338 – 340). Portál.
9. Marek, J., Strnad, A., Hotovcová, L. (2012) *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Portál.
10. Mátel, A. (2019) *Teorie sociální práce I*. Grada.
11. Nešpor, K. (2013) *Návykové chování a závislost. Současné poznatky a perspektivy léčby*. Portál.
<https://www.bookport.cz/kniha/navykovove-chovani-a-zavislost-3191/>
12. Laca, S. (2021) *Koncept teorii a metod v sociální práci*. Pražská vysoká škola psychosociálních studií.
13. Urban, J. (2022) *Sociologie. Klíčové témata a pojmy*. (2. vyd.). Grada.
<https://www.bookport.cz/kniha/sociologie-10971/>

14. Vágnerová, M., Marek, J., Csémy, L. (2018) *Bezdomovectví ve středním věku. Příčiny, souvislosti a perspektivy*. Karolinum.

<https://www.bookport.cz/kniha/bezdomovectvi-ve-strednim-veku-5858/>

15. Vágnerová, M., Csémy, L., Marek J., (2013) *Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí*. Karolinum. <https://www.bookport.cz/kniha/bezdomovectvi-jako-alternativni-existence-mladych-lidi-5371/>

Internetové zdroje

16. Centrum sociálních a zdravotních služeb města Příbram. (2022). *O nás*. CSZS.

<https://www.centrumpribram.cz/>

17. Centrum sociálních a zdravotních služeb města Příbram. (2022). *Nízkoprahové denní centrum a noclehárna*. CSZS, z <https://www.centrum-pribram.cz/nase-sluzby/nizkoprahove-denni-centrum-a-nocleharna/>

18. Český statistický úřad. (2023). *Vývoj obyvatelstava ve městě Příbram*. Český statistický úřad. <https://www.czso.cz/documents/11240/17829520/Pribram.pdf>

19. Evropské federace národních sdružení pracujících s bezdomovci. (2005). *Evropská typologie bezdomovectví a vyloučení z bydlení v prostředí ČR (ETHOS)*. Feantsa.

https://www.feantsa.org/download/cz___8621229557703714801.pdf

20. Homelessness Australia. (2024). *About homelessness* [O bezdomovectví].

[Homelessnessaustralia. https://homelessnessaustralia.org.au/about-homelessness/](https://homelessnessaustralia.org.au/about-homelessness/)

21. Charita Příbram. (2024). *Služby pro rodiny s dětmi*. Charita Příbram.,

<https://www.pribram.charita.cz/jak-pomahame/sluzby-pro-rodiny-s-detmi/>

22. Jakubec, L, Papež, M., Ruml, J., Němečková, V. (2021). *Strategický plán rozvoje města Příbram 2022 – 2030. Analytická část*. M. C. Triton, s. r. o.

https://pribram.eu/files/post/104311/SPRM_Analytick%C3%A1%20%C4%8D%C3%A1st.pdf

23. Magdaléna, o.p.s. (2024). *O Magdaléně*. Magdaléna. <https://www.magdalena-ops.cz/cs/>

24. Město Příbram. (2021). *Historie*. Příbram. <https://pribram.eu/mesto-pribram/o-meste/historie.html>

25. Město Příbram. (2024). *Výroční zpráva města Příbram za rok 2023*. Příbram.
<https://pribram.eu/files/post/104789/Vy%CC%81roc%CC%8Cka%202023%20FINAL%20FINAL.pdf>
26. Město Příbram. (2015). *Strategický plán sociálního začleňování města Příbram*. Město Příbram.
https://pribram.eu/files/post/101936/SPSZ%20P%C5%99%C3%ADbram_verze%20151012.pdf
27. Mülpacher, P., (2019) *Sociální patologie a sociální deviace*. Slezská univerzita. Fakulta veřejných politik v Opavě. Výzkumné centrum pro sociální začleňování.
https://is.slu.cz/publication/36884/Socialni_patologie_a_socialni_deviace.pdf
28. Lomikámen, z. s. (2024). *O lomikameni*. Lomikámen. <https://www.lomikamen.cz/o-lomikameni/>
29. Jelínková, M. (2024). *Aktivita a kompetence sociálních kurátorů*. Magistrát hl. města Prahy.
[https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Prezentace_MPSV+\(1\).pptx/93215a28-cc41-f971-2c72-aa1148bc1d4](https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Prezentace_MPSV+(1).pptx/93215a28-cc41-f971-2c72-aa1148bc1d4)
30. Středočeský kraj. (2024). *Síť sociálních služeb (seznam poskytovatelů) Středočeského kraje od 1. 1. 2024*. Středočeský kraj. <https://kr-stredocesky.cz/web/socialni-oblast/sit-socialnich-sluzeb-stredoceskeho-kraje-na-rok-2024>
31. Šmejkalová, M., Šindelář, P. (2023). *Měsíční statistická zpráva prosinec 2023*, Krajská pobočka úřadu práce v Příbrami.
[https://www.uradprace.cz/documents/37855/3631143/M%C4%9Bs%C3%AD%C4%8Dn%C3%AD_S%C4%8CK_12_2023.pdf/4717d303-a114-2458-a176-0ce526aca2ff#:~:text=Pod%C3%AD%20nezam%C4%9Bstnan%C3%BDch%20stejn%C3%BD%20nebo%20vy%C5%A1%C5%A1%C3%AD,z%C3%A1pad%20\(1%2C6%20%25\).](https://www.uradprace.cz/documents/37855/3631143/M%C4%9Bs%C3%AD%C4%8Dn%C3%AD_S%C4%8CK_12_2023.pdf/4717d303-a114-2458-a176-0ce526aca2ff#:~:text=Pod%C3%AD%20nezam%C4%9Bstnan%C3%BDch%20stejn%C3%BD%20nebo%20vy%C5%A1%C5%A1%C3%AD,z%C3%A1pad%20(1%2C6%20%25).)
32. The Crown Prosecution Service. (2022). *Prostitution and Exploitation Prostitution* [Prostituce a vykořisťování v rámci prostituce]. CPS.
<https://www.cps.gov.uk/publication/prostitution-and-exploitation-prostitution>

Organizační dokumenty:

33. Centrum sociálních a zdravotních služeb města Příbram. (2022). *Řád nízkoprahové denního centra*. CSZS
34. Centrum sociálních a zdravotních služeb města Příbram. (2022). *Řád Noclehárny*. CSZS
35. Centrum sociálních a zdravotních služeb města Příbram. (2022). *Sazebník úhrad*. CSZS
36. Centrum sociálních a zdravotních služeb města Příbram. (2022). *Informace pro zájemce o službu Azylový dům*. CSZS
37. Centrum sociálních a zdravotních služeb města Příbram. (2023) *Sazebník úhrad za ubytování v Azylovém domě*. CSZS
38. Centrum sociálních a zdravotních služeb města Příbram.(2023). *Vnitřní pravidla azylového domu*. CSZS
39. Magdalena, o. p. s. (2024). *Terénní program*. Magdalena

Práce studentů:

40. Langerová, L. (2007). *Bezdomovectví jako sociální fenomén naší doby*. [Diplomová práce], Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích]. Theses.cz.
https://theses.cz/id/maer0o/downloadPraceContent_adipIdno_4437?lang=cs

Zákony:

41. Zákon č. 108/2006 Sb., *O sociálních službách* (2016).
<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>
42. Vyhláška č. 505/2006 Sb., *kterou se provádějí některá ustanovení zákon o sociálních službách* (2006). <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-505>

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Dotazník pro účely sondy (sociálně patologické jevy)

Seznam tabulek a grafů

Seznam tabulek:

Tabulka 1: Věková hranice osob bez přístřeší.....	35
Tabulka 2: Aktuální zaměstnanost.....	36
Tabulka 3: Délka nezaměstnanosti.....	37
Tabulka 4: Zdroje příjmu.....	39
Tabulka 5: Dluhová situace.....	40
Tabulka 6: Trestná činnost.....	41
Tabulka 7: Druhy trestné činnosti.....	42
Tabulka 8: Výkon trestu odnětí svobody.....	43
Tabulka 9: Trestní řízení.....	43
Tabulka 10: Nikotinismus.....	44
Tabulka 11: Spotřeba cigaret.....	45
Tabulka 12: Užívání alkoholu.....	47
Tabulka 13: Druhy alkoholických nápojů.....	47
Tabulka 14: Jiné návykové látky.....	48
Tabulka 15: Užívané návykové látky.....	49
Tabulka 16: Využívání služeb NDCaN.....	50
Tabulka 17: Spolupráce o ostatními organizacemi.....	51

Seznam grafů:

Graf 1: Věková hranice osob bez přístřeší.....	36
Graf 2: Aktuální zaměstnanost.....	37
Graf 3: Délka nezaměstnanosti.....	38
Graf 4: Zdroj příjmu.....	39
Graf 5: Dluhová situace.....	40
Graf 6: Trestná činnost.....	41
Graf 7: Druhy trestné činnosti.....	42
Graf 8: Výkon trestu odnětí svobody.....	43
Graf 9: Trestní řízení.....	44

Graf 10: Nikotinismus.....	45
Graf 11: Spotřeba cigaret.....	46
Graf 12: Užívání alkoholu.....	47
Graf 13: Druhy alkoholických nápojů.....	48
Graf 14: Jiné návykové látky.....	49
Graf 15: Užívané návykové látky.....	49
Graf 16: Využívání služeb NDCaN.....	50
Graf 17: Spolupráce s ostatními organizacemi.....	57

Příloha 1 – Dotazník pro účely sondy (sociálně patologické jevy)

Prosím o vyplnění dotazníku v rámci zpracování bakalářské práce věnované podpoře osob bez příštěší. Účast na výzkumu pro vědecké zkoumání bude anonymní, tj. nikde nebudou uvedena jména a příjmení respondentů.

1) Jaký je Váš věk?

- a) 18 – 29
- b) 30 – 39
- c) 40 – 49
- d) 50 – 59
- e) 60 – 69
- d) 70 – více

2) Jste aktuálně zaměstnaný(á)? Pokud odpovíte ano, přeskočte prosím na otázku číslo 4.

- a) ano
- b) ne

3) Jak dlouho jste nezaměstnaný?

- a) méně než 5 let
- b) více jak 5 let

4) Jaký je Váš zdroj příjmů?

- a) plat či mzda
- b) podpora v nezaměstnanosti
- c) dávky v hmotné nouzi
- d) invalidní důchod
- e) starobní důchod
- f) jiné (prosím uveďte).....

5) Máte dluhy?

- a) ano, řeším svoji dluhovou situaci
- b) ano, nicméně svoji dluhovou situaci neřeším

- c) ano, nicméně nemám dluhy zmapovány
- b) nemám dluhy

6) Byl(a) jste někdy odsouzen(a) za trestnou činnost?

- a) ano, za jaký trestný čin .....
- b) ne

7) Byl(a) jste někdy ve výkonu trestu odnětí svobody?

- a) ano
- b) ne

8) Je proti Vám aktuálně vedeno trestní řízení?

- a) ano, za jaký trestný čin.....
- b) ne

9) Užíváte nikotin? V případě, že uvedete odpověď „ano“ či „příležitostně“, uveďte prosím počet cigaret/den

- a) ano, kolik .....
- b) ne
- c) příležitostně.....

10) Užíváte alkohol? V případě, že uvedete „ano“ či „příležitostně“, uveďte prosím, o jaký alkoholický nápoj se jedná, včetně počtu na den.

- a) ano.....
- b) ne
- c) příležitostně.....

11) Užíváte jiné návykové látky, než jsou uvedeny v předchozích otázkách? Pokud odpovíte ano, uveďte prosím, o jaký typ návykových látek se jedná (například pervitin, heroin, marihuana, léky proti úzkosti, apod.)

- a) ano.....
- b) ne
- c) příležitostně.....

12) Využíváte služeb Nízkoprahového denní centra a Noclehárny

- a) ano
- b) ne
- c) nikdy jsem o tomto zařízení neslyšel (a)

13) Jaké sociální a zdravotní služby v rámci města Příbram využíváte? (vyjma výše uvedeného Nízkoprahového denní centra a Noclehárny). Můžete zakroužkovat více odpovědí.

- a) Charita Příbram
- b) Magdalena, o. p. s.
- c) Lomikámen, z. s.
- d) spolupracuji se sociálním kurátorem (Odbor sociálních a zdravotních věcí města Příbram)
- e) využívám služeb Terénních programů pro jednotlivce

Děkuji za vyplnění dotazníku!

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE:

Jméno a příjmení autora: Tomáš Cipra

Studijní program: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Sociálně patologické jevy u osob bez přístřeší

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jaroslav Kořa

Rok dokončení práce: 2024

Počty znaků hlavního textu práce:

Přímé citace: 745

Ostatní text: 99 268

Celkový počet znaků: 100 013

Počet pramenů a literatury: 42

Názvy souborů:

Text práce ve formátu PDF: socialne_patologicke_jevy_u_osob_bez_pristresi_cipra_tomas

**Posudek vedoucího bakalářské práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta: Tomáš Cipra

Studijní program: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Sociálně patologické jevy u osob bez přístřeší

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jaroslav Kořa

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 63

Počet stránek příloh: 3

Počet titulů v seznamu literatury: 42

Procento podobnosti z antiplagiátorského systému Theses:

7,8 %

Komentář k závěrům kontroly z Theses

Většinou se jedná o 1% citace a přejaté formulace z dokumentů (citace z mezinárodní klasifikace nemocí), včetně titulů citované literatury, opsaný je i text čestného prohlášení a nejrozsáhlejší odkaz (1%) je parafráze a citace z textu Škoda atd.

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

1				
---	--	--	--	--

Oborová přiléhavost tématu

1				
---	--	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

1				
---	--	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

1				
---	--	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

1				
---	--	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

1				
---	--	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

1				
---	--	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

1				
---	--	--	--	--

Využití praktických zkušeností

1				
---	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	1			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

	1			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	1			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	1			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

	1			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

		2		
--	--	---	--	--

Jaká lze zformulovat doporučení v oblasti sociální práce v budoucím období při práci s bezdomovci?

Na jaké největší potíže sociální pracovníci při práci v bezdomovci narážejí v současné době?

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Studující předložil k posouzení bakalářskou práci o bezdomovectví (se zaměřením na město Příbram). V textu je probrána problematika bezdomovectví a sociálního vyloučení, včetně vývoje sociálních služeb. Probrány jsou případy osob bez přístřeší. Autor stručně popsal vývoj problematiky bezdomovců v městě Příbram, podrobněji se věnoval aktuální situaci včetně dostupnosti sociálních služeb.

Připomínky: ve velice dobře zpracovaném textu jsou asi čtři překlepy, text je v principu zpracován vzorně včetně jasných formulací. Zřejmě při zhotovování tab. č. 2 na s.37 došlo k prohození údajů – včetně v následujícím grafu. Kapitola diskuse mohla být více kritická a diskusní; některé formulace se Závěru práce bylo možné přesunout právě do kapitoly Diskuse.

Celkové hodnocení: předložená práce umožňuje dobrý vhled do problematiky tzv. skutečného bezdomovectví. Teoretická část se zabývá i legislativou a podmínkami sociální práce s bezdomovci (se zaměřením na situaci ve městě Příbram). Je zřejmé, že autor má značné zkušenosti v oblasti práce s osobami bez přístřeší a zamýšlí se, jak dále situaci těchto osob řešit (v textu upozorňuje na potíže s resocializací těchto osob, včetně komunikace v rámci malé empirické sondy). Oceňuji i velice dobré formulační schopnosti autora, tedy jazykovou stránku zpracování textu. Předložená práce odpovídá požadavkům kladeným na práce bakalářské a lze ji předložit k obhajobě.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: výborně

Datum, podpis: 22.8.2024

doc. PhDr. Jaroslav Koča

**Posudek oponenta bakalářské práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: **Tomáš Cipra**

Studijní program: **Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii**

Název práce: **Sociálně patologické jevy u osob bez přístřeší**

Oponent práce: PhDr. Iveta Jelínková, MBA

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh):

Počet stránek příloh:

Počet titulů v seznamu literatury:

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

		x		
--	--	---	--	--

Oborová přílehlavost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

			x	
--	--	--	---	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

		x		
--	--	---	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

		x		
--	--	---	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

			x	
--	--	--	---	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

		x		
--	--	---	--	--

Využití výzkumných empirických metod

		x		
--	--	---	--	--

Využití praktických zkušeností

x				
---	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

x				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

			x	
--	--	--	---	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

		x		
--	--	---	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Návaznost kapitol a subkapitol

			x	
--	--	--	---	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

			x	
--	--	--	---	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

			x	
--	--	--	---	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Jaké vidíte limity Vašeho výzkumu.

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Hlavním tématem předložené bakalářské práce je problematika sociálně patologických jevů u osob bez přístřeší. Zvolené zaměření práce je úzce spjato se studovaným oborem.

Teoretická část je postavena na dvou hlavních kapitolách, v nichž se autor z různých pohledů snaží přiblížit hlavnímu tématu práce. V první kapitole nás seznamuje s vymezením pojmů patologických jevů ve společnosti, se sociální deviací. Druhá kapitola práce je věnována charakteristice bezdomovectví a problematice sociálního vyloučení. V této kapitole pak autor také popisuje situaci bezdomovectví ve městě Příbram, dále zmiňuje situační analýzu města, jeho historii či aktuální situaci města v oblasti sociálních služeb. Je zřejmé, s ohledem na výzkum, proč autor toto téma zmiňuje, nicméně některé informace by bylo vhodnější použít v praktické části práci v souvislosti s cílem výzkum a v teoretické části se poté zabývat například teoretickými aspekty sociálního vyloučení či problematikou sociálních služeb. Úplně pak postrádám téma sociální práce s touto cílovou skupinou.

Výzkumnou část práce tvoří šetření, pro které autor zvolil kvantitativní metodu výzkumu, dotazníkovou formou. V celé metodologii výzkumu absentuje teoretický základ, chybí hypotézy výzkumu. Zcela pak postrádám Etické aspekty výzkumu, a to i s ohledem na to, že jde o konkrétní lokalitu se specifickou cílovou skupinou. Standardně jsou poté zpracovány výsledky výzkumu, bez jakéhokoli přesahu, od samého počátku zaměřené na konkrétní závěr. Celkem poctivě je pak zpracována Diskuse a Závěr práce. Nicméně mi v rámci výzkumu chybí přehledná reflexe, a to na cíl, dílčí cíle výzkumu?????? Z tohoto nedostatku je patrné, že práce kromě nestanovených hypotéz, jak je uvedeno výše, postrádá také jednoznačný cíl nebo cíle práce, na něž by bylo v rámci autorovy reflexe, v Závěru práce zodpovězeno.

Formální stránka práce – text Anotace a části Úvodu není zarovnán do bloků; text by potřeboval iazvkovou korekci: kapitolv 1 a 2. podkapitola 2.3 isou bez textu.

Doporučení k obhajobě: **doporučuji**

Navrhovaná klasifikace: **2 – 3 dle obhajoby**

20. 8. 2024

PhDr. Iveta Jelínková, MBA